

Pilar 3
SpareBank 1 SMN
2015

Innholdsfortegnelse

1. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET	3
2. RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SMN.....	6
3. REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)	16
3.1 KREDITTRISIKO	19
3.2 MARKEDSRISIKO	32
3.3 LIKVIDITETSRISIKO	33
3.4 OPERASJONELL RISIKO	35
4. ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2).....	37
4.1 OPPSUMMERING	37
4.2 KREDITTRISIKO	39
4.3 MARKEDSRISIKO	39
4.4 OPERASJONELL RISIKO	40
4.5 LIKVIDITETSRISIKO	40
4.6 EIERRISIKO	41
4.7 FORRETNINGSRISIKO	42
4.8 STRATEGISK RISIKO.....	43
5. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV	43

1. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET

Sentrale endringer i kapitaldekningsregler.

Med virkning fra 1. kvartal 2015 ble risikovektene for boliglån for IRB-banker ytterligere innskjerpet. Dette ble dels gjort ved innføring av en minimums-PD på 0,2%, i tillegg blir LGD i porteføljen kalibreres mot en referansemodell som Finanstilsynet har utviklet.¹ LGD-gulvet på 20 % ble videreført slik at LGD i boliglånsporteføljen vil være det høyeste av referansemodellen og LGD-gulvet.

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2: Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging. Under Pilar 2 kan tilsynsmyndigheter stille krav til tilleggskapital, dersom de mener at øvrige kapitalkrav ikke godt nok fanger opp den underliggende risikoen i en institusjon

Pilar 3: Institusjonenes offentliggjøring av informasjon

I de påfølgende kapitlene er det redegjort nærmere for innholdet i den enkelte pilar.

Pilar 1

Minimumskravet til kapitaldekning er 8 % av beregningsgrunnlaget. Minimumskravet til kapitaldekning kan oppfylles med inntil 2 % tilleggskapital og inntil 1,5 % i fondsobligasjon (hybridkapital). SMN har som mål å oppfylle minimumskravene gjennom maksimal bruk av fondsobligasjon og tilleggskapital.

Kapitaldekningen beregnes som angitt i figuren nedenfor.

$$\frac{\text{Kjernekapital} + \text{Tilleggskapital}}{\text{Kredittrisiko} + \text{Markedsrisiko} + \text{Operasjonell risiko}} \geq 8 \%$$

Figuren nedenfor viser de ulike metodene bankene kan benytte for å komme frem til beregningsgrunnlaget.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode *)	Interne målemetoder *)	Sjablongmetoden
Avansert IRB-metode *)		AMA-metoden *)

*) Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet

Figur 1 - kapitalkravsmodeller

For banker som er godkjent å benytte interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko, betyr det at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko er basert på bankens interne risikovurderinger. Dette vil gjøre det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad vil samsvare med risikoen i de underliggende porteføljer.

¹ http://www.finanstilsynet.no/Global/Venstremeny/Rundskriv_vedlegg/2014/3_kvartal/Rundskriv_8_2014.pdf

Ved bruk av Grunnleggende IRB-metode beregnes risikoparametere PD (misligholdssannsynlighet) og S (størrelsesparameter) ved bruk av egne modeller. Risikoparametrene KF (konverteringsfaktor til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold, "EAD") og LGD (tapsgrad gitt mislighold) er sjablongregler fastsatt i Forskrift om Kapitalkrav.

Ved bruk av Avansert IRB-metode for massemarked beregnes risikoparametrene EAD, PD, KF og LGD ved bruk av egne modeller. Disse parametrene benyttes for beregning av kapitalkravet.

Implementering av kapitaldekningsregelverket i SpareBank 1 SMN

Figuren nedenfor viser de hovedmetodene som SpareBank 1 SMN bruker ved beregning av kapitalkravene for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Kredittrisiko	Valgt metode
Stater	Standardmetoden ^{*1)}
Institusjoner	Standardmetoden ^{*1)}
Foretak	Avansert IRB ^{*2)}
Massemarked	IRB
Egenkapitalposisjoner	IRB (Forenklet risikovekt metode)
Markedsrisiko	Standardmetoden
Operasjonell risiko	Sjablongmetode* Basismetoden

Figur 2 - anvendte regulatorisk beregningsmodeller

1: Det er gitt permanent unntak for stater og institusjoner

2: Enkelte mindre porteføljer rapporteres etter standardmetoden

*: Overgang til sjablongmetoden pr 30.6.2013 for morbank

SpareBank 1 SMN har fått godkjenning av Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko fra og med 2007.

SMN mottok tillatelse til å anvende AIRB-metode på foretaksporteføljen i februar 2015.

Datterselskapet SpareBank 1 SMN Finans AS har implementert PD-baserte kredittmodeller for porteføljeoppfølging og implementerte i 2011 også PD-modeller for anvendelse i innvilgelsesprosessen. Selskapet bygger erfaring med modellene, og det er planer om en senere overgang til IRB-metoden, og porteføljen rapporteres derfor etter standardmetoden inntil videre. Selskapets hovedvirksomhet er leasingfinansiering samt billån med salgspant. Ved årsskiftet utgjorde beregningsgrunnlaget for SpareBank 1 SMN Finans AS 3,6 % av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko beregnet etter nye kapitaldekningsregler for konsernet.

Pilar 2 – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

Pilar 2 stiller krav til bankens prosess for å vurdere sin totale kapital i forhold til risikoprofil og en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå, ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). ICAAP omfatter risikotyper som ikke er dekket av pilar 1, og skal være fremoverskuende. I tillegg definerer pilar 2 Finanstilsynets tilsynsprosess.

Tilsynsmyndighetene skal gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier. I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene.

Tilsynsprosessen skal følge kravene til Supervisory Review and evaluation Process (SREP), og kan munne ut i et individuelt Pilar 2 tillegg. Finanstilsynet har varslet at de vil fastsette individuelle tillegg i løpet av 2016.

Pilar 3 – Offentliggjøring av informasjon

Rapporteringskravet i forhold til Pilar 3 fremgår av kapitalkravsforskriftens del IX, kapittel 45 og 46. Formålet med Pilar 3 er å supplere minimumskravene i Pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i Pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikostyring, risikomåling og kapitaldekning.

Baselkomiteen har publisert reviderte krav til Pilar 3-rapportering som skal implementeres innen utgangen av 2016. De reviderte kravene er p.t. ikke gjennomført i EU. SpareBank 1 SMN vil rapportere i henhold til de reviderte kravene fra og med årsslutt 2016.

SpareBank 1 SMN publiserer utfyllende analyser og datagrunnlag kvartalsvis gjennom ”Supplementary Information”.

Kombinerte bufferkrav

I tillegg til minimumskravet om ansvarlig kapital på 8 % er norske banker pålagt kombinerte bufferkrav som skal oppfylles med ren kjernekapital. Bufferkravene er sammensatt som følger:

- Krav om bevaringsbuffer (2,5 %)
- Krav om systemrisikobuffer (3 %)
- Krav om motsyklisk buffer (0-2,5 %)
- Krav om buffer for systemviktige institusjoner (1-2 %)

Kravet til bevaringsbuffer på 2,5 % av bankens beregningsgrunnlag gjelder alltid, og formålet er å sikre at bankene bygger kapital i gode tider, for å hindre at kapitalen faller under minimumskravet i nedgangsperioder. Systemrisikobufferen skal dempe langsiktig ikke-syklisk eller makrorisiko.

Systemrisikobuffer (3 prosent): Systemrisiko kan defineres som en risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan gi betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting. Systemrisikobufferen på tre prosent skal dempe de negative virkningene ved finansiell ustabilitet.

Motsyklisk buffer skal dempe effektene av sykliske variasjoner ved at institusjonene må bygge opp ekstra bufferkapital i perioder med særlig sterk kredittvekst. Det legges til grunn at denne bufferen ikke skal brukes til finstilt makroøkonomisk styring fra Norges Banks side. Den motsykliske kapitalbufferen er på 1 prosent i 2015, men økes til 1,5 prosent fra 30. juni 2016. Nivået fastsettes av Finansdepartementet etter råd fra Norges Bank, og størrelsen på bufferen avhenger av konjunktursituasjonen. Formålet med den motsykliske kapitalbufferen er å gjøre institusjonene mer solide og robuste overfor utlånstap i en framtidig lavkonjunktur og dempe faren for at bankene skal bidra til å forsterke en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sin kredittgivning. Økning av motsyklisk buffer skjer med en 12 måneders varslingsfrist. Reduksjon av motsyklisk buffer kan gjennomføres umiddelbart.

Bufferkrav for systemviktige institusjoner (SIFI) er på 1 prosent i 2015, og økes til 2 % i 2016. Bufferen skal redusere sannsynligheten for vanskeligheter hvor en avvikling av en institusjon kan medføre finansiell ustabilitet og betydelige forstyrrelser i realøkonomien. SMN er ikke definert som systemviktig.

Pilar 2

Finanstilsynet vil i løpet av 2016 fastsette individuelle krav til Pilar 2-t tillegg for SMN. Intensjonen med Pilar 2 er at det skal fange opp kapitalbehov knyttet til risikoer som ikke eller ikke helt dekkes av kapitalkravene i Pilar 1. Bankene skal selv vurdere sin risiko og det tilhørende kapitalbehovet, noe som skal gi Finanstilsynet

grunnlag til å fastsette individuelle Pilar 2-krav til bankene. P.t er det ikke kommunisert et fastsatt Pilar 2-tillegg til SpareBank 1 SMN.

Dersom banken kommer i brudd på de kombinerte bufferkravene må det fremlegges en kapitalplan for Finanstilsynet i løpet av fem virkedager. Banken kan fortsatt drive sin virksomhet, men et brudd vil medføre begrensninger i disponering av årsresultat.

SpareBank 1 SMN har lagt til grunn at ren kjernekapital skal være på minst 14,5 % pr 31.12.2016, gitt det kjente nivået på motsyklisk buffer.

Innføring av et uvektet kapitalkrav (Leverage Ratio)

Lave kapitalvekter har medført at institusjoner har kunnet ha betydelige eksponeringer som har hatt lave risikovekter. Verdifall på disse posisjonene medførte en svekkelse av soliditet og et behov for avvikling av posisjoner for å styrke kapitaldekningen. På grunn av de lave risikovektene medførte det at vesentlige posisjoner ble realisert, og forsterket prisdempningen. Innføring av et uvektet kapitalkrav vil bidra til å dempe disse effektene. Med bakgrunn i usikkerheten til fremtidige krav til uvektet kjernekapitalandel avventer SpareBank SMN å sette et konkret mål for kapitalkravet.

Ved utgangen av 2015 var konsernets uvektede kjernekapitalandel på 6,7 %, opp fra 6,0 % pr utgangen av 2014.

Ved beregning av uvektet kapitalkrav skal konsolideringsreglene for kapitaldekningsregelverket anvendes. For SMN vil det medføre at man foretar proporsjonal konsolidering av tilknyttede selskap. I tillegg til den kapitaldekningsmessige konsoliderte balansen skal det foretas justeringer for off-balance poster. Ved utgangen av 2014 var eksponeringsmålet for SMN på 209,4 mrd NOK.

Tellende kjernekapital var 13.491 mill NOK.

Kvantitative likviditetskrav

Innføring av likviditetskrav (LCR)

Finansinstitusjoner møter stadig strengere krav for å ha en tilstrekkelig likviditetsbuffer for å overleve perioder med stort stress. LCR (Liquidity Coverage Ratio) har store likhetstrekk med tradisjonelle likviditetsindikatorer, men stiller strenge krav til hva som kvalifiserer som likvide aktiva. I hovedsak inngår kontanter, statspapirer og svært likvide aktiva (i dette tilfelle definert som obligasjoner med fortrinnsrett og godt ratede industriobligasjoner). Disse aktivaene skal dekke en netto negativ kontantstrøm i en stresset periode på 30 dager. I stresset inngår både balanse og off-balanceposter.

Innføring av krav om langsiktig finansiering (NSFR)

I etterkant av finanskrisen har fokus i større grad rettet seg mot løpetiden på bankens finansiering. Gjennom etablering av dette nøkkeltallet skal en sikre at bankens eiendelsside i balansen er tilstrekkelig langsiktig og stabilt finansiert, i dette tilfellet definert som finansiert med løpetider over ett år. Kravet forventes innført i 2018.

2. RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SMN

SpareBank 1 SMN har som mål å opprettholde en moderat risikoprofil, og å ha en så høy kvalitet i sin risikooppfølging at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad. Bankens risikoprofil er kvantifisert gjennom mål for rating, risikojustert avkastning, forventet tap, nødvendig økonomisk kapital og samt regulatorisk kapitaldekning samt forventede likviditetsmessige regulatoriske krav.

Prinsippene for risikostyring i SpareBank 1 SMN er fastsatt i bankens risikostyringspolicy. Banken legger stor vekt på å identifisere, måle, styre og følge opp sentrale risikoer for å sikre at konsernet utvikler seg i tråd med vedtatt risikoprofil og strategier

Risikostyringen skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse. Risikostyringen skal videre sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen og risikokostnadene, og gjennom dette å skape et bedre beslutningsgrunnlag
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi
- Å unngå uventede negative hendelser som kan være ødeleggende for konsernets drift og omdømme i markedet

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital (økonomisk kapital) for å kunne dekke uventede tap. Forventet tap beskriver det beløpet man statistisk må forvente å tape i en 12 måneders periode. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Styret har vedtatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av alle mulige uventede tap.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital, men beregningen forutsetter likevel i noen tilfeller bruk av ekspertvurderinger. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov, legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som sikrer at sannsynligheten for at en hendelse inntreffer er svært lav.

Avkastningen på risikojustert kapital er et av de viktigste strategiske resultatmålene i den interne styringen av SpareBank 1 SMN. Dette innebærer at forretningsområdene tildeles kapital i henhold til den beregnede risikoen ved virksomheten, og at det foretas en løpende oppfølging av kapitalavkastningen. Beregningene av risikojustert kapital gjør det mulig å sammenligne risiko på tvers av risikogrupper og forretningsområder. I tillegg måles og følges risikoen opp gjennom måling av blant annet rammebruk og viktige porteføljerisikomål.

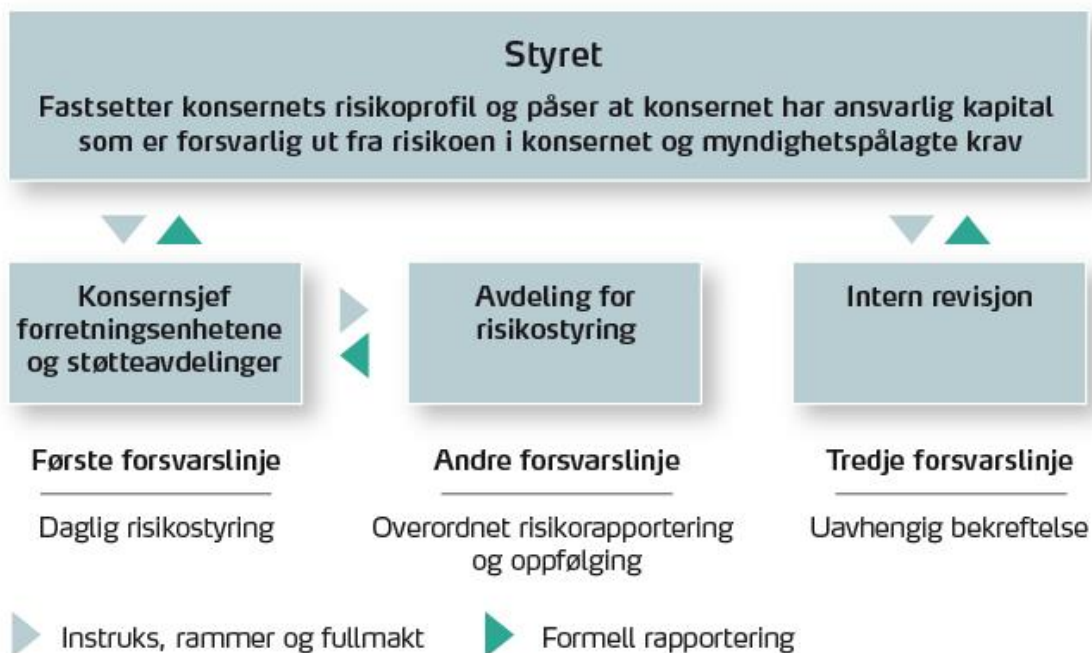
Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av Risk Management, som er uavhengig av de enkelte forretningsområdene i konsernet.

ANSVAR FOR RISIKOSTYRING OG KONTROLL

Risikostyring og kontroll er en del av SpareBank 1 SMN sin virksomhetsstyring som er beskrevet i kapittelet "Eierstyring og selskapsledelse" i årsrapporten. Konsernets kontroll- og styringsmodell tar sikte på uavhengighet i risikorapporteringen, hvor ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt. SpareBank 1 SMN har gjennom flere år lagt ned store ressurser i å utvikle effektive risikostyringsprosesser for å identifisere, måle og styre risiko.

I prosessen for risiko- og kapitalstyring er organisasjonskulturen grunnmuren som de andre elementene bygger på. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak.

Konsernet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll.

Figur 3 - roller og ansvar i risikostyringen

Risikostyringsprosessen i SMN deles inn i følgende funksjoner:

- en utøvende funksjon (inkluderer både linje (kundeansvar) og stab (styring/støtte/kontroll))
- en uavhengig overvåkingsfunksjon (Risk Management)
- en uavhengig bekreftelsesfunksjon (intern revisjon)

Denne kontroll- og styringsmodellen skal sikre uavhengighet i beslutning og rapportering, og ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt spesielt. Et viktig prinsipp er at risikostyringsprosessen er en integrert del av den daglige virksomheten. Etableringen av Risk Management funksjonen fjerner ikke noe av resultatens ansvar for god risikostyring.

Et viktig fundament i en effektiv risikostyring vil være en sterk risikokultur, som kjennetegnes ved høy bevissthet om risiko og risikostyring i hele konsernet. Et slikt grunnlag innebærer at hver medarbeider har en god forståelse for sin egen virksomhet og handlinger, og de risikoer som er forbundet med dette. Ansvar for risikostyring er delt mellom styret, konsernledelsen og linjeledelsen.

Bankens risikostyringsprosess tar utgangspunkt i styrevedtatte strategier for overordnet risikostyring samt vurdering av kapital situasjon som definerer risikoappetitt samt økonomisk kapasitet for risikoeksponering.

Videre vedtas risikostyringsstrategier for ulike risikotyper, samt strategier for de ulike forretningsområdene som oversetter risikoappetitt og ambisjoner til konkrete mål.

Det legges vekt på at forretnings- og risikostyringsstrategiene er godt avstemt. Løpende utvikling i forhold til forretningsmessig måloppnåelse rapporteres til styret på månedsbasis gjennom blant annet konsernsjefens målekort, regnskapsrapportering samt statusrapporter fra divisjonene. Dette danner grunnlaget for at styret kan vurdere om enhetene når sine forretningsmessige mål.

Styret mottar en kvartalsvis risikorapport som gir styret grunnlag for å påse at aktivitetene gjennomføres innenfor den risikoprofil som styret har vedtatt.

Videre bekrefter internrevisjonen at aktivitetene er gjennomført innenfor det rammeverk for internkontroll som er etablert, samt at dette rammeverket er hensiktsmessig. Internrevisjonen møter styrets risikoutvalg i forkant av styrebehandlingen for å gjennomgå funn og observasjoner.

Styringssystemer

Banken har utviklet en applikasjonsportefølje av styringssystemer som er distribuert til alle ledere i banken.

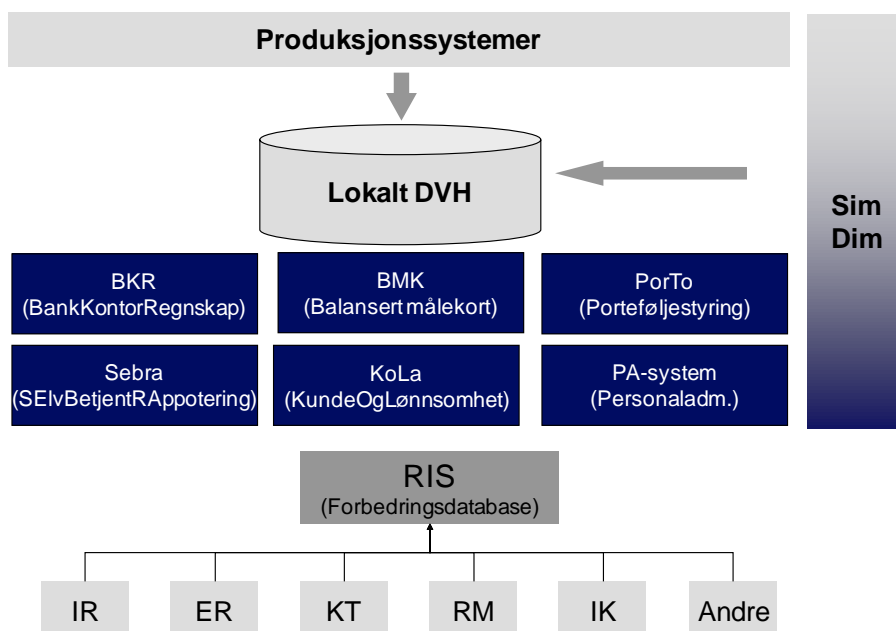
Flere av ledelsesinformasjonssystemene er sentrale i avlesing, analyse, dokumentasjon, rapportering og lagring av informasjon knyttet til både sentrale parameter i konsernets IRB-system, samt oppfølging av forbedringstiltak. De viktigste systemene i denne sammenheng er:

1. Balansert målekort (BMK), som utvikles for hver divisjon, og som har med sentrale indikatorer som er tett knyttet til IRB-systemet. Som f. eks risikojustert avkastning, andel høyrisiko, kredittkvalitet og mislighold
2. Porteføljestyresystemet (PorTo), som er konsernets system for å avlese og rapportere sentrale risikoparametre knyttet til utlånsaktiviteten, herunder:
  - Misligholdssannsynlighet (PD)
  - Tapssannsynlighet gitt mislighold (LGD)
  - Eksponering gitt mislighold (EAD)
  - Forventet tap (EL)
  - Uventet tap (UL)
  - Risikojustert avkastning (RARORAC)
  - Tapsutsatte engasjementer

Porteføljestyresystemet gir også oversikt over faktisk migrasjon og grunnlagsdata for validering og stresstesting. Systemet er fleksibelt, og det er enkelt for den enkelte bruker å eksportere data over i regneark for å gjøre sensitivetsanalyser og what-if analyser på egen portefølje.

Porto benyttes også som utgangspunkt for budsjettering og fastsettelse av kredittstrategiske mål for kommende periode.

3. Risiko- og informasjonssystemet (RIS) som er en database for oppfølging av forbedringsområder knyttet til ulike hoved- og delprosesser eller sentrale fagområder i konsernet.

Figur 4 - oversikt rapporteringssystemer

Styret i SpareBank 1 SMN har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatte risikoprofil og myndighetspålagte krav.

Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil, avkastningsmål og hvordan kapitalen skal fordeles på de ulike forretningsområdene. Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen, samt alle vesentlige aspekter ved risikostyringsmodellene og beslutningsprosessene.

Konsernsjefen har ansvaret for risikostyringen. Dette betyr at konsernsjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer, og at risikoeksponeringen overvåkes. Konsernsjefen er også ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Forretningsområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til konsernsjef. Avdelingen har ansvaret for konsernets risikomodeller og for videreutvikling av effektive risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig risikovurdering, risikorapportering og den overordnede risikoovervåking.

Kredittutvalg. Konsernet har for et sentralt konsernkredittutvalg og et kredittutvalg for SMB-kunder. Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver med:

- vurdering av låne- og kredittsøknadene, inkl. fornyelser av engasjement, i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner
- legge spesiell vekt på avdekking av risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foreta en egen selvstendig kredittrisikovurdering
- forsikre seg om at konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer er klarlagt

Spesialengasjement. Banken har en egen avdeling for spesialengasjement som bistår kundenheten i behandlingen av kunder hvor det er åpenbart, eller anses overveiende sannsynlig, at kunden ikke vil kunne betjene sine forpliktelser uten at det iverksettes tiltak ut over ordinær oppfølging.

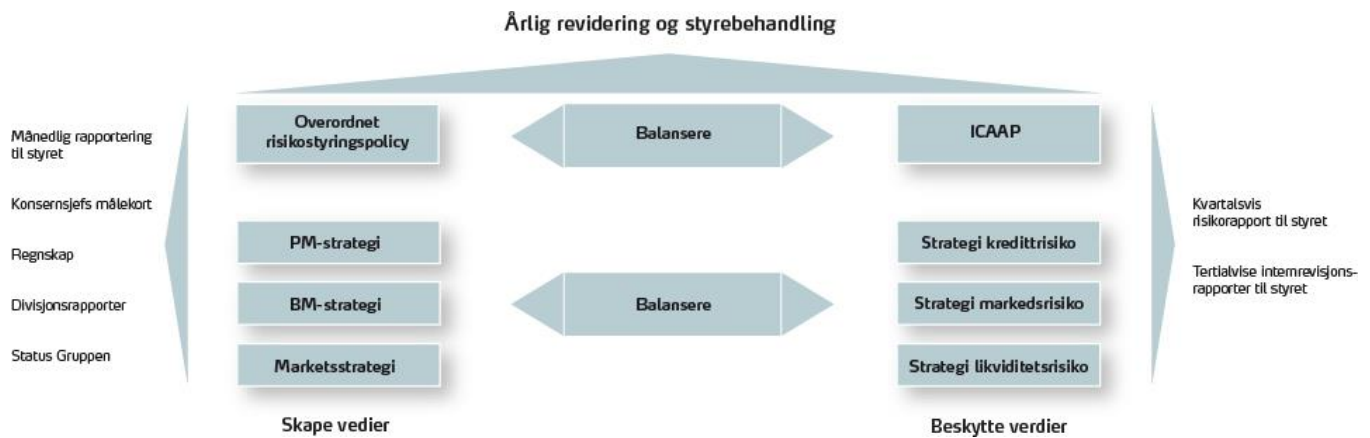
Kredittutvalg for kredittsikring (KUR). Det er etablert et eget kredittutvalg for kredittsikring (KUR) som skal ha hovedfokus på risikoutsatte engasjement. Utvalget behandler saker definert på sentral watch-list, og omfatter i hovedsak engasjementer over kr. 50 mill.

Valideringskomité. Valideringskomiteen gjennomgår minimum årlig valideringen av bankens IRB-modeller. Komiteen behandler også forslag om implementering av ny- og videreutviklede versjoner av bankens IRB-modeller. Komiteen innstiller overfor bankens styre, som fatter endelig vedtak.

Balansekomiteen har ansvaret for behandling av saker i tilknytning til kapitalstruktur og likviditetsrisiko, markedsrisiko, internprising av kapital og etterlevelse av rammer fastsatt av styret.

Internrevisjonen er et redskap for styret og administrasjonen som overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets internrevisjon utføres av ekstern leverandør, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer organisasjonsmessig til styret. Rapporten med eventuelle anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring, blir kontinuerlig gjennomgått.

Internrevisjonen skal regelmessig og minimum årlig revidere IRB-systemet, herunder modellene som ligger til grunn for beregning av risikoparameterne, anvendelse og etterlevelsen av forskrift om kapitalkrav. Det er selskapet KPMG som utfører internrevisjonen i konsernet.

Figur 5 - oversikt over sammenhenger forretningsstrategier og risikostrategier

KAPITALSTYRING

SpareBank 1 SMN har en målrettet prosess for kapitalstyring som i størst mulig grad skal sikre:

- En effektiv kapitalanskaffelse og kapitalanvendelse i forhold til konsernets strategiske mål og vedtatte forretningsstrategi.
- Konkurransedyktig avkastning.
- En tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil.
- Konkurransedyktige vilkår og en god langsiktig tilgang på innlån i kapitalmarkedene.
- At konsernet minimum klarer å opprettholde nåværende internasjonale ratinger.
- Utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets definerte markedsområde.
- At ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Det er en langsiktig målsetting at innenfor den vedtatte forretningsstrategien skal den risikojusterte kapitalen i størst mulig grad allokere til de områdene som gir høyest risikojustert avkastning.

Gjennom lovverket er SpareBank 1 SMN underlagt et regelverk for minstekrav til kapitaldekning og soliditet. CEBS (Committee of European Banking Supervisors) har gitt retningslinjer for tilsynsmyndigheter når de skal vurdere institusjonenes prosesser for styring av risiko og kapitalbehov i form av en ICAAP-prosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process).

Som en integrert del av sin risikostyringspolicy har SpareBank 1 SMN etablert en kapitalallokeringsprosess (ICAAP) for å sikre at banken til enhver tid har en tilstrekkelig ansvarlig kapital i forhold til valgt risikoprofil. Videre skal prosessen sikre en effektiv kapitalanskaffelse og – anvendelse. Banken har utarbeidet en recoveryplan for håndtering av soliditet- og likviditetssituasjonen i tilfelle konsernet skulle komme i en situasjon med et sterkt press på den rene kjernekapitaldekningen, og i perioder med urolige finansmarkeder. Det foretas løpende målinger av KRI-er (Key Risk Indicators) for å fange opp signaler som tilsier at banken beveger seg mot definerte trigger-nivåer. Mulige tiltak er identifisert og kvantifisert.

Kapitalstyringsprosessen skal:

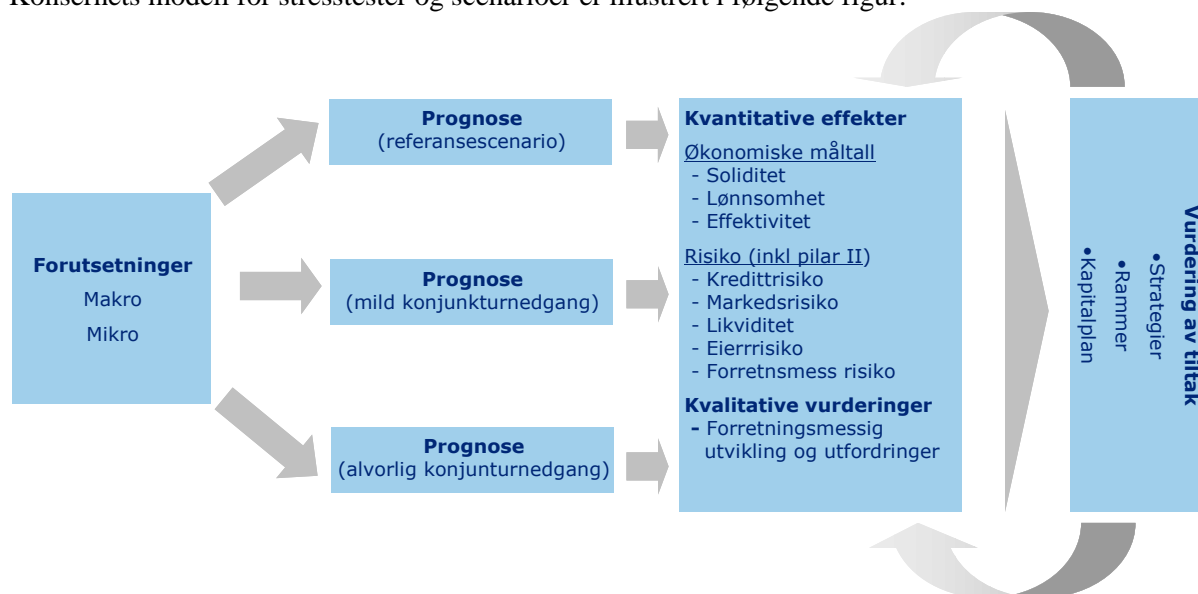
- være risikodrevet og omfatte alle vesentlige typer risiko i konsernet
- være en integrert del av forretningsstrategien, styringsprosessen og beslutningsstrukturen
- være framoverskuende og det skal gjennomføres stresstester
- være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko
- gjennomgå regelmessig, og minst årlig av styret

Stresstester

Sentralt i vurdering av konsernets langsiktige kapitalbehov er prosess og modeller for stresstester. Hensikten er å identifisere forhold som kan påvirke risikobildet og kapitaldekningen i negativ retning. Stresstestene skal omfatte alle vesentlige deler av risikobildet, og skal inkludere en vurdering av betydningen for konsernets soliditet.

Stresstestene skal representere forhold som vil kunne inntreffe fra tid til annen, og som SpareBank 1 SMN bør ta høyde for under hensynet til langsiktig drift. Vurdering og fastsettelse av nødvendig kapitalbehov inngår i en samlet risikovurdering, sammen med vurdering av fremtidige vekstplaner og strategier.

Konsernets modell for stresstester og scenarier er illustrert i følgende figur:

Figur 6 - struktur - stresstesting

En betydelig utfordring er å definere, samt oversette makroforutsetningene til forretningsmessige effekter ved vurdering av:

- kredittscoremodellene – vurdering av migrasjon og endringer i misligholdssannsynlighet, forventet og uventet tap
- soliditet og lønnsomhet – prognoser for normal utvikling og ulike økonomiske tilbakeslag
- likviditet (funding) – konsernets utfordringer og sårbarhet knyttet til endringer i fundingnivå og situasjon knyttet til eventuell generell finansiell krise, eller spesielle situasjoner for banken
- påvirkning på markeds- og konkurransesituasjonen

Beskrivelse av scenarier

For å definere makrosenarioene har vi benyttet en enkel makromodell som ivaretar et minimumskrav til konsistens mellom makrostørrelsene. Modellen har mange likhetstrekk ved Norges Banks makromodeller, men er betydelig forenklet for å kunne være operativ i Excel. Modellen inneholder følgende sammenhenger:

- Produksjonsgapet modelleres som funksjon av historisk produksjonsgap, realrente og et restledd
- Inflasjonen modelleres som funksjon av historisk inflasjon, produksjonsgap og et restledd.
- Nominell pengemarkedsrente modelleres som funksjon av avviket mellom inflasjon og inflasjonsmålet, produksjonsgapet og et restledd (Taylor-rente).
- Arbeidsledighet modelleres som funksjon av historisk arbeidsledighet samt nivå og endring i produksjonsgapet.
- BNP-veksten modelleres som funksjon av produksjonsgapet og forutsetning om potensiell vekst.
- Driftsinntekt, driftskostnad og driftsresultat modelleres som funksjon av BNP-vekst, inflasjon og nivå på produksjonsgapet samt et restledd. Nivå på produksjonsgapet bestemmer utviklingen i marginen, dvs forholdet mellom vekstratene i driftsinntekter og driftskostnader.
- Finanskostnadene er en enkel funksjon av nominell pengemarkedsrente samt et restledd som for eksempel tar hensyn til endringer i risikopremier.

Denne modellen er implementert i alle makrosenarioene ved vurdering av effekt på utviklingen i balanse, resultatet og risiko, og benyttes spesielt for å estimere effekter på kredittrisiko. Andre størrelser blir fastsatt med større grad av ledelsesskjønn.

For bankene er det viktig at scenarioet og stresstesten for et alvorlig økonomisk tilbakeslag tar utgangspunkt i alvorlige - men mulige – rystelser i økonomien, slik at disse gir svar på hvor mye som kan gå tapt, ikke nødvendigvis hvor mye det er sannsynlig å tape. Dette innebærer at disse ikke behøver å gi uttrykk for endringer vi anser som sannsynlige, dette fordi vi i forutsetningene sier at alle hendelser skjer samtidig (korrelasjon = 1).

Når det gjelder effekter av store kriser er disse, som nevnt, mer et grunnlag for å illustrere effekten av mulige rystelser i økonomien og virkning på bankens lønnsomhet og soliditet. Dette som grunnlag for ledelsens diskusjoner knyttet til mulige og nødvendige tiltak hvis en stor bankkrise skulle oppstå.

For myndighetene er det viktig av bankene gjennomfører scenarioer og stresstester for å avdekke robustheten i finansiell sektor.

SpareBank 1 SMN arbeider jevnlig med økonomiske framskrivninger i et 3 års perspektiv via langtidsprognoser.

Rapportering og oppfølging

Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Konsernets overordnede risikoeksponeringer og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjon og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring som er uavhengig av de enkelte forretningsenhetene i konsernet.

Vesentlig rapportering til toppledelse og styre:

Analyse/rapport	Mottaker/ beslutningsaker		Frekvens			Kommentarer
	Styret	Konsernsjef	Årlig	Kvartalsvis	Månedlig	
Risikostyringspolicy - overordnet	x		x			Vurdering og endring av bankens risikotoleranse innenfor ulike risikoområder - kreditt, marked, likviditet og operasjonell risiko.
Risikostrategi - kreditt, markeds- og likviditetsrisiko	x		x			Vurdering og endring av detaljerte mål og rammer for kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko
ICAAP	x		x			Prosess for bl.a. å sikre at konsernet har en prosess for å vurdere sin totale ansvarlige kapital i forhold til risikoprofil. ICAAP skal også bidra til å vurdere forsvarlig kapitaldekningsmål og sikre en forsvarlig likviditetsstrategi.
Recoveryplan	x		x			Recoveryplanen skal være et verktøy som skal identifisere muligheter for å gjenopprette finansiell styrke og stabilitet under et hardt finansielt stress. Minimum årlig oppdatering.
Risikorapport	x			x		Kvartalsvis rapportering av status og forventet utvikling i risikoprofilen til konsernet. Skal også gi en bekreftelse på etterlevelsen og oppfyllelsen av de strategiske nøkkeltall og rammer som er nedfelt i konsernets risikostrategi. Rapportering av status på triggernivå i Recoveryplanen.
Nøkkeltallsrapport risiko		x			x	Status og utvikling i forhold til mål og rammer innenfor risikoene kreditt, marked og likviditet.
Valideringsrapport	x			x		Samlet oversikt over kvantitativ og kvalitativ validering gjennomføres årlig.
Økonomi- / regnskapsrapport	x		x	x	x	
Vurdering av nedskrivningsbehov		x		x		Minimum kvartalsvis gjennomgang av store og risikoutsatte engasjementer og porteføljer for vurdering av nedskrivninger - individuelle og gruppe.

Figur 7 – vesentlig rapportering til toppledelse og styret

Risikoområder

SpareBank 1 SMN identifiserer og styrer risiko innenfor følgende overordnede risikoområder:

- **Strategisk risiko:** Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.
- **Kredittrisiko:** Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
- **Markedsrisiko:** Risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder.
- **Operasjonell risiko:** Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko eller omdømmerisiko.
- **Likviditetsrisiko:** Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler.

- **Eierrisiko:** Risiko for tap i datterselskaper, SpareBank 1 Gruppen AS og SpareBank 1 Boligkreditt AS er knyttet til den risiko som det enkelte selskap påtar seg i sin drift, så vel som risikoen for at det må tilføres ny kapital i ett eller flere av disse selskapene.
- **Forretningsmessig risiko:** Risiko for sviktende inntjening og kapitaltilførsel knyttet til mangel på diversifisering av forretningsgrunnlag eller mangel på tilstrekkelig og permanent lønnsomhet for eksempel på grunn av for høy cost/income rate.
- **Omdømmerisiko:** Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, grunnfondsbevisiere og myndigheter.
- **Etterlevelsesrisiko (compliance):** Risiko for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomisk tap eller svekket omdømme som følge manglende etterlevelse av lover/forskrifter, standarder eller interne retningslinjer.

3. REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1)

Konsolidering. Tabellen nedenfor viser forskjellen i konsolideringsgrunnlaget ved konsolidering etter regnskapsreglene og ved konsolidering for kapitaldekningsformål.

Investering i datterselskaper

Aksjer eid av morbanken	Selskapets	Antall	Pålydende	Bokført verdi	
	aksjekapital (1000 kr)	aksjer	verdi (1000 kr)	31.12	Eierandel
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	284.040	28.404	10,0	404	72,1
SpareBank 1 SMN Invest AS	457.280	457.280	1,0	739	100,0
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	57.803	5.505	10,5	120	87,0
SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	326.160	30.200	10,8	919	100,0
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	14.280	238	60,0	64	100,0
Allegro Kapitalforvaltning ASA	6.000	6.000	1,0	11	90,1
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	6.100	100	61,0	53	100,0
SpareBank 1 Bygget Trondheim AS	94.236	100.000	0,9	75	100,0
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	200	2.000	0,1	9	100,0
Brannstasjonen SMN AS	10.000	100.000	0,1	73	100,0
St. Olavs Plass 1 SMN AS	10.000	100.000	0,1	75	100,0
SpareBank 1 Bilplan AS	5.769	41.206	0,1	9	100,0
Jernbanegata 19 SMN AS	1.000	1.000.000	1,0	13	100,0
SpareBank 1 Markets AS	378.347	2.265.553	167	363	73,5

Aksjer eid av datter- og datterdatterselskaper

Leksvik Regnskapskontor AS					50,0
SpareBank 1 Regnskapshuset Rørvik AS					100,0
GMA Invest AS					100,0
Sentrumsgården AS					35,3
Aqua Venture AS					37,6
Maritech Systems AS					23,1
Omega-3 Invest AS					33,6
Tjeldbergodden Utvikling AS					23,0
Grilstad Marina AS					35,0
GMN 51 AS					30,0
GMN 52 AS					30,0
GMN 53 AS					30,0
GMN 54 AS					30,0
GMN 6 AS					35,0
Grilstad Energi AS					30,0

Investeringer i felleskontrollert virksomhet

SpareBank 1 Gruppen AS					19,5
SpareBank 1 Banksamarbeidet DA					17,7
Sparebank 1 Mobilbetaling AS					19,7

Investeringer i tilknyttede selskaper

BN Bank ASA					33,0
SpareBank 1 Boligkreditt AS					17,7
SpareBank 1 Næringskreditt AS					33,6
SpareBank 1 Kredittkort AS					18,4
Molde Kunnskapspark AS					21,0
Bjerkeløkkja AS					40,7

Investering i selskaper holdt for salg

Mavi XV AS					100,0
Norway Cod AS					100,0
Mavi XI AS					100,0
Mavi XXIV AS					100,0
Mavi XXV AS					100,0
Mavi XXVI AS					100,0
Mavi XXVII AS					100,0
Mavi XXVIII AS					100,0

Tabell 1 - investeringer i datterselskaper og tilknyttede selskap

SpareBank 1 SMN legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger. Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette gjelder så vel innlånsavtaler, som avtaler med leverandører og kunder.

På bakgrunn av overnevnte er det heller ikke satt begrensninger på styrets mulighet til å reallokere kapital mellom de ulike forretningsenhetene i morbanken. For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammelovgivning for disse virksomhetene og for finanskonsernet.

I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse i å understøtte virksomheten i de tilknyttede selskapene BN Bank ASA, SpareBank 1 Næringskreditt AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Gruppen AS. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskrankning på eierbankenes mulighet til å overføre kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet.

Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital fra disse selskapene til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling og legger dette til grunn for konsernets egen risikoprofil. Eierbankene har som policy å overføre hele overskuddet, og deretter foreta nødvendig oppkapitalisering.

Ansvarlig kapital

Tabellen nedenfor viser sammensetning av kjerne- og ansvarlig kapital for morbank og konsern pr 31.12.2015.

Ansvarlig kapital	Konsern	Mor
Egenkapitalbevis	2.597	2.597
- Egne egenkapitalbevis	-21	-
Overkursfond	895	895
Utjevningsfond	3.790	3.790
Grunnfondskapital	4.105	4.105
Avsatt utbytte	292	292
Avsatt gaver	40	40
Fond for urealiserte gevinster	290	279
Annen egenkapital	1.597	-
Ikke-kontrollerende eierinteresser	318	-
Sum balanseført egenkapital	13.903	11.998
Utsatt skattefordel, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-662	-447
Andel av fond for urealiserte gevinster i tilknyttede selskap	264	-
Fradrag for avsatt utbytte og gaver	-332	-332
Minoritetsinteresser bokført i annen egenkapital	-318	-
Minoritetsinteresser som kan medregnes i ren kjernekapital	132	-
Overfinansiering pensjonsforpliktelse	-43	-93
Verdijusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-55	-33
Positiv verdi av justert forventet tap etter IRB-metoden	-239	-164
Direkte, indirekte og syntetiske investeringer i selskaper i finansiell sek	-458	-
Sum ren kjernekapital	12.192	10.929
Fondsobligasjon, hybridkapital	1.310	950
Fondsobligasjonskapital omfattet av overgangsbestemmelser	495	495
Direkte, indirekte og syntetiske investeringer i selskaper i finansiell sek	-9	-0
Sum kjernekapital	13.988	12.373
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Ansvarlig kapital	1.647	1.000
Ansvarlig lånekapital omfattet av overgangsbestemmelser	786	786
Direkte, indirekte og syntetiske investeringer i selskaper i finansiell sek	-43	-43
Sum tilleggskapital	2.390	1.743
Netto ansvarlig kapital	16.378	14.116

Tabell 2 - sammensetning ansvarlig kapital

Regulatorisk kapitalkrav pr 31.12.2015

De selskap som inngår i konsernet SpareBank1 SMN fremgår av tabell 1. Tabellen nedenfor viser regulatorisk minimumskrav til ansvarlig kapital.

Minimumskrav ansvarlig kapital Basel II	Konsern	Mor
Engasjement med spesialiserte foretak	1.213	1.027
Engasjement med øvrige foretak	1.105	1.049
Engasjement med massemarked SMB	1.557	1.093
Engasjement med massemarked personer	167	157
Engasjement med øvrige massemarked	40	38
Egenkapitalposisjoner	-	1.221
Sum kredittrisiko IRB	4.082	4.585
Gjeldsrisiko	64	64
Egenkapitalrisiko	10	-
Valutarisiko	-	-
Operasjonell risiko	457	316
Engasjementer beregnet etter standardmetoden	1.805	922
Risiko for svekket kredittverdighet for motpart (CVA)	106	53
Overgangsordning	634	-
Minimumskrav ansvarlig kapital	7.157	5.940
Beregningsgrunnlag	89.465	74.243
Minimumskrav ren kjernekapital, 4,5 %	4.026	3.759
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer, 2,5 prosent	2.237	1.856
Systemrisikobuffer, 3,0 prosent	2.684	2.227
Motsykliskbuffer, 1,0 prosent	895	742
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	5.816	4.826
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	2.351	2.761
Kapitaldekning		
ren kjernekapitaldekning	✓ 13,6 %	✓ 14,7 %
kjernekapitaldekning	✓ 15,6 %	✓ 16,7 %
kapitaldekning	✓ 18,3 %	✓ 19,0 %
Uvektet kjernekapitalandel	✓ 6,7 %	9,1 %

Tabell 3 - regulatorisk kapitaldekning pr 31.12.15

Minimumskrav til ansvarlig kapital er 7.157 mill Nok.

Ved utgangen av 2015 var konsernets rene kjernekapitaldekning på 13,6 % (11,2 %), kjernekapitaldekningen var på 15,6% (13,0 %) og kapitaldekning på 18,3% (15,7 %). Konsernet har planlagt for at ren kjernekapitaldekning skal være på minst 14,5 % pr 31.12.2016, gitt det nivå man nå kjenner på motsyklisk buffer.

Ansvarlig lån og hybridkapital (mill. kr)	Konsern	Mor
Tidsbegrenset:		
2022 3mnd NIBOR + 2,75 % (Call 2017)	1 000	1 000
2036 fast rente 2,94 %, JPY (Call 2018) *)	660	660
Over-/underkurs/markedsverdi	32	32
Valuta agio tidsbegrenset	13	13
Påløpte renter	2	2
Sum tidsbegrenset	1 706	1 706
Evigvarende:		
Evigvarende 3 mnd NIBOR + 0,85 % (Call 2016)	300	300
Underkurs evigvarende	0	0
Påløpte renter	0	0
Sum evigvarende	300	300
Fondsobligasjonslån:		
Fondsobligasjon 10/99, fast rente 8,25 % NOK (Call 2020) *)	350	350
Fondsobligasjon 10/99, flytende rente NOK (Call 2020)	100	100
Fondsobligasjon 13/99, flytende rente NOK (Call 2018)	500	500
Fondsobligasjon 13/99, flytende rente NOK (Call 2018)	450	450
Underkurs evigvarende	45	45
Påløpte renter	12	12
Sum fondsobligasjonslån	1 457	1 457
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	3 304	3 304
Gjennomsnittlig rente NOK	4,8 %	4,8 %
Gjennomsnittlig rente YEN	3,8 %	3,8 %

1) Fastrentefinansieringen er gjort om til flytende rente ved bruk av rentebytteavtaler

SpareBank 1 SMN har i kapitlene nedenfor redegjort nærmere for rammeverk og styring av henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

3.1 Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor konsernet. Bankens organisering og rammeverk for styring av kredittrisiko er tilpasset Basel-komiteens "Sound Practices for The Management of Credit Risk" samt Finanstilsynets modul for styring og kontroll av kredittrisiko.

Kredittrisiko knyttet til utlånsvirksomheten utgjør konsernets største risikoområde. Konsernet eksponerer seg for kredittrisiko gjennom utlån og leasingprodukt til privat- og bedriftskunder samt gjennom aktiviteter i bankens kapitalmarkeds- og finansavdeling.

Gjennom den årlige revisjonen av kredittstrategien konkretiserer styret bankens risikoappetitt gjennom fastsettelse av mål og rammer for bankens kredittportefølje.

Bankens kredittstrategi og kredittpolicy er utledet av bankens hovedstrategi, og inneholder retningslinjer for risikoprofilen herunder maksimalt forventet tap (EL) for henholdsvis Privatmarked og Næringsliv, maksimal misligholdssannsynlighet i porteføljen (PD) og maksimal økonomisk og regulatorisk kapital (UL) allokert til kredittvirksomheten.

Konsentrasjonsrisiko styres ved:

- begrensning i størrelse på utlån og tapsgrad på enkeltengasjement

- rammer for maksimal eksponering og anvendelse av økonomisk kapital innenfor bransjer
- rammer for regulatorisk beregningsgrunnlag til Privatmarked og Næringsliv
- krav til maksimal eksponering, kredittkvalitet og antall engasjement over ti prosent av ansvarlig kapital.

Etterlevelse av kredittstrategi og styrevedtatte rammer overvåkes løpende av avdeling for risikostyring og rapporteres kvartalsvis til styret.

Kredittrisikoen styres gjennom:

a) Organisering av styring og kontroll av kredittrisiko, fastsettes årlig av styret.

Dokumentet fastsetter de overordnede prinsipper for kredittgivning. Dette innebatter oppbyggingen av bankens styringsdokumenter, organisering (ansvars- og rollefordeling) av kredittfunksjonen samt overordnede prinsipper for kredittgivning.

b) Kredittstrategien, fastsettes årlig av styret.

Kredittstrategien fastsetter satsningsområder, kredittstrategiske rammer og målsettinger samt hvordan kredittrisikoen skal prises i SpareBank 1 SMN.

Styringen av kredittrisikoen baserer seg på de prinsipper som er anbefalt av Basel-komiteen i dokumentet "Principles for The Management of Credit Risk", kapitaldekningsregler (Basel II) og relevante lover og forskrifter.

c) Retningslinjer for porteføljestyring

Retningslinjene beskriver de rammer og retningslinjer som gjelder for styring av kredittporteføljen i SpareBank 1 SMN. Dette gjelder fordeling av ansvar og roller i forbindelse med måling og rapportering av risiko og lønnsomhet i porteføljen samt tiltak egnet til å styre porteføljen innenfor de rammer som er definert i kredittstrategien og kredittpolicyen.

Styring av porteføljens sammensetning skjer ved fastsettelse av prinsipper og rammer for innvilgelse av nye kreditter, eller ved endringer i eksisterende engasjementer.

d) Kredittpolicy for Privatmarked og Næringsliv.

Dokumentene beskriver hvordan bankens kredittstrategi skal implementeres gjennom fastsettelse av detaljerte kriterier for kredittgivning for henholdsvis Privatmarked og Næringsliv. Utarbeidelse og vedlikehold av kredittpolicy er konsernsjefens ansvar.

e) Bevilgningsreglement – utøvelse av kredittfullmakter.

Alle fullmakter innenfor Privatmarked og Næringsliv er personlige. I tillegg er det innenfor Næringsliv etablert lokale og sentrale kredittutvalg som skal være rådgivende organ for beslutningstaker i større kredittsaker. Kredittinnvilgelse skal skje i samsvar med bankens kredittstrategi, kredittpolicy, rutiner for kredittbehandling samt retningslinjer og skal være preget av fullstendighet, god kvalitet og profesjonalitet. Dette dokumenteres ved bruk av bankens ordinære saksbehandlersystem.

Bankens risikoklassifiseringssystem er utviklet for å kunne styre bankens utlånsportefølje i tråd med bankens kredittstrategi og for å sikre den risikojusterte avkastningen. Styret delegerer kredittfullmakt til konsernsjef og divisjonsdirektørene. Konsernsjefen kan videre delegerer fullmakter under divisjonsledernivå.

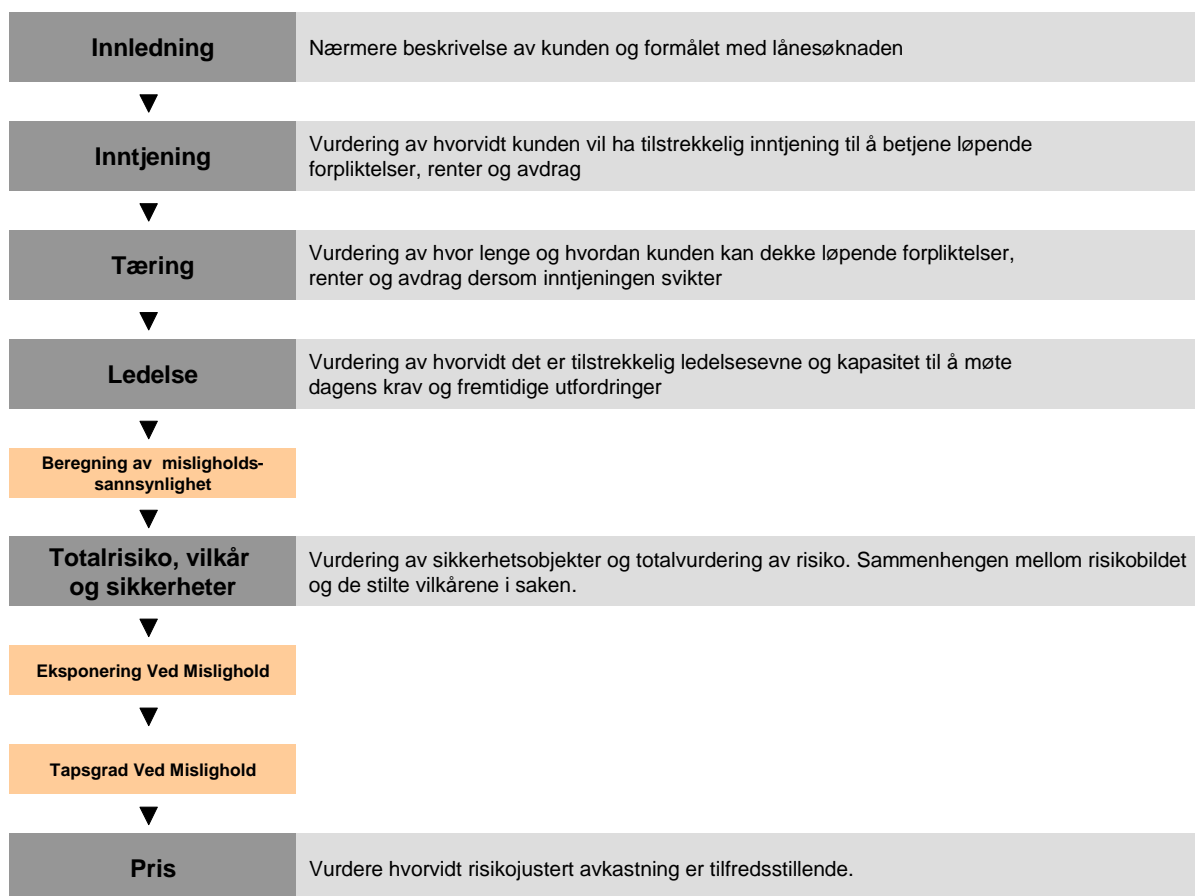
Utlånsfullmaktene er gradert i forhold til engasjementstørrelse og risikoprofil.

f) Kredittmodeller

Bankens kredittmodeller bygger på tre sentrale komponenter. Misligholdssannsynlighet (PD), eksponering ved mislighold (EAD) og tap gitt mislighold (LGD).

Modellbeskrivelse og anvendelse

I figuren nedenfor beskrives konsernets overordnede kredittvurderingskonsept.

Figur 8 - kredittvurderingsprosess

Risikomodellene som ligger til grunn for risikoklassifiseringssystemet i kredittprosessen tar utgangspunkt i statistiske beregninger, og er under kontinuerlig videreutvikling og testing. Modellene baserer seg i hovedsak på de tre hovedkomponentene misligholdssannsynlighet (PD), eksponering ved mislighold (EAD) og Tap gitt mislighold (LGD).

Misligholdssannsynlighet (PD)

Bankens kredittmodeller er basert på statistiske beregninger av misligholdssannsynlighet. Beregningene er basert på scoringsmodeller som tar hensyn til finansiell stilling samt interne og eksterne adferdsdata. Modellene er delvis "Point In Time-baserte", og reflekterer misligholdssannsynligheten i løpet av de neste 12 månedene under de gjeldende konjunkturførhold.

For å kunne gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes ni risikoklasser (A-I). I tillegg har banken to risikoklasser (J og K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

Modellene valideres minimum årlig både med hensyn til evne til å rangere kundene samt å estimere PD-nivå. I tillegg vurderes om modellene er tilpasset bankens portefølje.

Bankens PD modeller for Privatmarked og Næringsliv valideres årlig innenfor tre dimensjoner:

- **Egnethet.** Det vurderes hvorvidt modellene kan benyttes på bankens eksisterende portefølje.
- **Rangeringsevne.** Gjennom statistiske metoder (AUC) beregner vi modellenes evne til å skille mellom kunder med ulik risiko
- **Nivå.** Det gjennomføres løpende, og minimum årlig, en vurdering av modellenes treffsikkerhet på nivå. I den grad estimert PD nivå avviker fra observert mislighold (DR) vil nivået bli justert. I denne vurderingen inngår også aktuell konjunktursituasjon og modellens konjunktoregenskaper.

Valideringsresultatene bekrefter at modellens treffsikkerhet er innenfor interne mål og internasjonale anbefalinger.

Eksponering ved mislighold (EAD)

EAD er en beregnet størrelse på eksponeringen ved et eventuelt fremtidig misligholdstidspunkt. For trekkrettigheter benyttes en konverteringsfaktor (KF) for å anslå hvor mye av nåværende ubenyttet ramme som vil være trukket opp ved et fremtidig misligholdstidspunkt. For garantier benyttes KF til å estimere hvor mye av avgitte garantier som vil bli gjort gjeldende etter mislighold. Konverteringsfaktoren (KF) valideres månedlig for trekkrettigheter innenfor Personmarked og Bedriftsmarked. Bankens EAD-modell tar hensyn til ulikheter både mellom produkter og kundetyper.

Tap ved mislighold (LGD)

Banken estimerer tapsgrad for hvert lån basert på forventet realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerhetsverdier, tilfriskningsgrad, gjenvinningsgrad på usikret del av lånene samt direkte kostnader ved inndrivelse. LGD-modellen og dens komponenter valideres minimum årlig mot observerte verdier fra gjennomførte realisasjoner.

I samsvar med kravene i kapitalkravsforskriften er estimatene ”down-turn” estimater. Verdiene fastsettes etter definerte modeller. Basert på sikkerhetsdekningen (RE-verdi/EAD) klassifiseres engasjementet i en av sju klasser, hvor beste sikkerhetsklasse har en sikkerhetsdekning på over 120 prosent, og laveste sikkerhetsklasse har en sikkerhetsdekning på under 20 prosent.

De tre overnevnte parameterne (PD, EAD og LGD) danner grunnlaget for konsernets porteføljeklassifisering og statistisk beregning av forventet tap (EL) og behov for nødvendig økonomisk kapital/risikojustert kapital (UL).

Porteføljeklassifiseringen har som formål å gi informasjon om nivået og utviklingen i den samlede kredittrisikoen i totalporteføljen. Totale eksponeringer mot kunder og andre motparter fremgår av noter til regnskapet.

Motpartsrisiko

Motpartsrisiko i derivathandel styres gjennom bruk av ISDA og CSA-avtaler mot finansinstitusjonene som er de mest brukte motpartene. CSA-avtalene begrenser maksimal eksponering gjennom markedsevaluering av porteføljen og margininnbetaling når verdiendringen i porteføljen overstiger maksimal avtalt ramme eller terskelverdi. Bankens vil fortsette å inngå CSA-avtaler for å styre motpartsrisikoen.

For kunder sikres motpartsrisikoen gjennom bruk av kontantdepot eller andre sikkerheter som til enhver tid skal overstige markedsverdien av kundens portefølje. Det er etablert egne rutiner for innkalling av ytterligere sikkerheter eller lukking av posisjoner dersom markedsverdiene overstiger 80 prosent av sikkerhetene.

Validering: Konsernet driver kontinuerlig videreutvikling og etterprøving av risikostyringssystemet for å sikre at dette holder en god kvalitet over tid. Dette arbeidet kan deles inn i tre hovedområder:

- *Kvantitativ validering:* Den kvantitative valideringen skal sikre at bankens estimater for misligholdssannsynlighet, konverteringsfaktor (for bruk ved fastsettelse av eksponering ved mislighold) og tapsgrad gitt mislighold holder en tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres ulike typer analyser som ser nærmere på modellenes evne til å rangere engasjementer (diskriminerings-evne), evne til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne og stabiliteten i modellenes estimater.
- *Kvalitativ validering:* Gjennomgangen skal kunne påvise at IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral bestanddel av konsernets risikostyring og beslutningstaking. IRB-systemet omfatter alle modeller, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer og interne retningslinjer og rutiner som benyttes i måling og styring av kredittrisiko.
- *Etterlevelse av Forskrift om kapitalkrav:* Gjennomgangen skal sikre at konsernet etterlever Forskrift om kapitalkrav.

Tabell 5 - engasjement fordelt på sektor og næring

Brutto utlån fordelt på sektor og næring	Bto utlån	Engasjement	Mislh og nedskr	Ind. Nedskr.	Nto mislh og nedskr.
Lønnstakere o.l	48.782	51.461	175	38	137
Offentlig forvaltning	211	1.555	0	0	0
Jordbruk,skogbruk, fiske og fangst	8.674	9.813	40	9	31
Havbruk	1.807	2.752	0	0	0
Industri og bergverk	2.675	4.816	3	3	0
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	3.598	5.517	50	13	37
Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	2.666	3.976	76	46	30
Sjøfart og offshore	6.066	7.958	185	55	130
Eiendomsdrift	12.885	14.690	53	12	41
Forretningsmessig tjenesteyting	1.777	2.985	15	1	14
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	3.355	4.332	7	5	2
Øvrige sektorer	1.477	2.205	0	2	-2
Sum brutto utlån fordelt på sektor og næring	93.973	112.060	604	183	421
Individuelle nedskrivninger	174	183			
Gruppevise nedskrivninger	358	376			
Sum etter nedskrivninger	93.441	111.501			
Gjennomsnitt	92.010	108.446			

Tabell 6 - engasjement fordelt på geografiske områder

Brutto utlån fordelt på geografiske områder	Bto utlån	Engasjement	Mislh og nedskr	Ind. Nedskr.	Nto mislh og nedskr.
Sør-Trøndelag	34.672	44.679	256	49	206
Nord-Trøndelag	23.464	25.532	154	49	105
Møre og Romsdal	20.925	25.544	145	66	78
Sogn og Fjordane	540	699	2	-	3
Nordland	1.106	1.191	4	-	4
Oslo	4.681	5.543	8	6	2
Landet for øvrig	6.827	7.015	36	12	24
Utlandet	1.760	1.857	0	-	0
Sum brutto utlån fordelt på geografiske områder	93.976	112.059	604	183	422
Individuelle nedskrivninger	174	183			
Gruppevise nedskrivninger	358	376			
Sum etter nedskrivninger	93.441	111.501			
Gjennomsnitt	92.010	108.446			

Tabell 7 - Forfalte engasjement

2015	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
(mill. kr)					
Utlån til og fordringer på kunder					
- Privatmarked	950	283	72	121	1.426
- Bedriftsmarked	95	18	2	45	160
Sum	1045	301	74	166	1586

Tabell 8 - Utvikling i nedskrivninger på utlån og garantier
Konsern i mill.kr

Tap på utlån	2015		
	PM	BM	Totalt
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	3	9	11
+ Periodens endring i gruppenedskrivninger	2	80	82
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	8	59	67
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	13	7	21
- Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	8	4	12
Sum tap på utlån og garantier	18	151	169

Individuelle nedskrivninger	2015		
	PM	BM	Totalt
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 01.01.	27	145	172
- Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	8	59	67
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	3	42	46
+ Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	1	21	22
+ Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	13	88	101
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	30	153	183

Gruppenedskrivninger	2015		
	PM	BM	Totalt
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier per 1.1.	94	201	295
Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån, garantier m.v.	2	80	82
Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	96	281	376

Tabell 9 - Tap på utlån og garantier fordelt på kundegrupper

Tap fordelt på sektor og næring	2015	2014
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	0	6
Havbruk	4	0
Industri og bergverk	19	6
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	4	13
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	26	15
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	16	21
Finansiering, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	2	15
Personmarked	12	13
Gruppenedskrivning næring	84	0
Gruppenedskrivning person	2	0
Tap på utlån til kunder	169	89

Tabell 10 - Individuelle nedskrivninger for engasjementer der IRB-metode benyttes

Kategori og underkategori	Nedskr 12.15	Nedskr 12.14
Massemarkedsengasjementer		
Engasjementer med pant i fast eiendom	12	13
Massemarked - SMB	3	1
Øvrige massemarkedsengasjementer	22	20
	37	34
Foretak:		
Foretak	108	54
Foretak SL	16	67
	124	121
	161	155

Alle engasjementer med individuelle nedskrivninger tilordnes risikoklasse K, og individuelle tap bokført i 2015 tilhører derfor uten unntak denne risikoklassen.

Tabell 11 - Samlet EAD for hver av engasjementskategoriene der IRB-metode benyttes

Morbank Kategori og underkategori	EAD	
	31.12.2015	31.12.2014
Massemarkedsengasjementer		
Engasjementer med pant i fast eiendom	47.376	44.865
Massemarked SMB	5.994	5.404
Øvrige massemarkedsengasjementer	1.056	1.167
	54.427	51.437
Foretak:		
Øvrige foretak	18.519	22.987
Foretak SL	24.475	18.306
	42.994	41.293
Egenkapitalposisjoner	5.437	4.970
Sum EAD IRB	102.857	97.700

Konsern Kategori og underkategori	EAD	
	31.12.2015	31.12.2014
Massemarkedsengasjementer		
Engasjementer med pant i fast eiendom	89.406	79.394
Massemarked SMB	6.679	5.943
Øvrige massemarkedsengasjementer	1.113	1.209
	97.199	86.546
Foretak:		
Øvrige foretak	21.618	28.213
Foretak SL	29.720	18.999
	51.338	47.212
Egenkapitalposisjoner	3	-
Sum EAD IRB	148.540	133.758

Tabell 12 - Opplysninger pr risikoklasse for engasjementer der IRB-metode benyttes
Morbank

Morbank													
Spesialiserte foretak													
	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A										0,1 %			0,0 %
B	565.306	117.738	0,2 %	113.924	20,2 %	228	0,0 %	115.214	20,4 %	0,2 %	635.624	62,6 %	0,0 %
C	5.115.082	287.383	0,4 %	1.580.430	30,9 %	4.067	0,1 %	1.064.512	20,8 %	0,4 %	5.312.292	59,3 %	0,0 %
D	3.769.943	966.650	0,6 %	1.299.801	34,5 %	4.884	0,1 %	797.910	21,2 %	0,6 %	4.200.080	69,2 %	0,0 %
E	4.119.590	404.521	1,0 %	2.098.134	50,9 %	10.017	0,2 %	1.030.946	25,0 %	0,9 %	4.467.183	53,8 %	0,0 %
F	5.015.425	1.081.939	1,7 %	2.606.569	52,0 %	20.571	0,4 %	1.181.382	23,6 %	1,9 %	5.528.146	67,8 %	0,0 %
G	3.566.964	538.551	3,7 %	2.856.438	80,1 %	39.109	1,1 %	1.044.882	29,3 %	3,6 %	3.683.163	82,3 %	0,9 %
H	1.722.482	132.438	7,0 %	1.629.927	94,6 %	37.138	2,2 %	528.856	30,7 %	9,3 %	1.732.212	93,2 %	1,6 %
I	514.087	29.045	18,8 %	638.761	124,3 %	25.672	5,0 %	152.169	29,6 %	16,4 %	528.048	67,5 %	11,1 %
J	23.777	135	100,0 %	566	2,4 %	9.347	39,3 %	9.347	39,3 %		23.912	50,0 %	
K	62.206	1.105	100,0 %	11.804	19,0 %	16.036	25,8 %	-	0,0 %		63.026	57,4 %	
Totalsum	24.474.862	3.559.505		12.836.354	52,4 %	167.068	0,7 %	5.925.217	24,2 %		26.173.686	67,7 %	0,8 %
SMB													
	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A													
B	258.251	78.317	0,2 %	60.144	23,3 %	125	0,0 %	58.228	22,5 %	0,2 %	300.837	64,8 %	0,0 %
C	3.233.821	750.048	0,4 %	889.610	27,5 %	2.610	0,1 %	679.284	21,0 %	0,4 %	3.543.165	70,8 %	0,0 %
D	1.317.971	295.334	0,6 %	571.785	43,4 %	2.417	0,2 %	395.224	30,0 %	0,6 %	1.489.860	63,2 %	0,3 %
E	1.588.371	446.300	1,0 %	993.671	62,6 %	5.428	0,3 %	561.057	35,3 %	0,9 %	1.784.887	69,4 %	0,0 %
F	2.243.967	356.140	1,7 %	1.282.769	57,2 %	10.369	0,5 %	584.754	26,1 %	2,0 %	2.438.081	64,7 %	1,4 %
G	2.634.565	712.969	3,6 %	2.553.272	96,9 %	34.834	1,3 %	969.205	36,8 %	3,7 %	2.824.545	79,0 %	1,6 %
H	1.425.027	344.372	7,3 %	1.850.622	129,9 %	45.612	3,2 %	607.064	42,6 %	8,3 %	1.457.009	91,5 %	7,7 %
I	142.547	14.331	16,1 %	192.969	135,4 %	7.596	5,3 %	49.602	34,8 %	18,0 %	148.689	70,0 %	7,3 %
J	6.566	3.000	100,0 %	671	10,2 %	4.462	68,0 %	4.462	68,0 %		9.566	50,0 %	
K	301.070	22.757	100,0 %	399.137	132,6 %	107.325	35,6 %	534	0,2 %		311.574	68,4 %	
Totalsum	13.152.155	3.023.568		8.794.650	66,9 %	220.781	1,7 %	3.909.414	29,7 %		14.308.213	72,3 %	1,6 %
Øvrige foretak													
	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Uvektet PD 12 m	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A													
B	4.644	-	0,2 %	2.742	59,1 %	8	0,2 %	3.744	80,6 %		4.644		0,0 %
C	1.583.672	486.619	0,3 %	539.791	34,1 %	1.272	0,1 %	381.553	24,1 %	0,4 %	1.682.884	83,1 %	0,0 %
D	833.884	206.251	0,6 %	427.366	51,3 %	1.369	0,2 %	226.959	27,2 %	0,6 %	873.957	83,7 %	0,0 %
E	552.057	86.895	1,1 %	513.656	93,0 %	2.487	0,5 %	236.690	42,9 %	0,8 %	612.653	58,9 %	0,0 %
F	1.048.601	504.294	1,9 %	1.518.661	144,8 %	11.256	1,1 %	617.148	58,9 %	1,7 %	1.208.634	75,9 %	0,0 %
G	1.207.953	574.817	3,3 %	1.239.007	102,6 %	13.407	1,1 %	402.861	33,4 %	3,3 %	1.474.464	68,3 %	0,0 %
H	96.083	23.231	5,0 %	37.845	39,4 %	610	0,6 %	12.122	12,6 %	8,8 %	101.595	80,8 %	0,0 %
I	39.859	11.270	13,0 %	38.957	97,7 %	1.102	2,8 %	8.469	21,2 %	16,8 %	42.000	84,0 %	0,0 %
J													
K													
Totalsum	5.366.752	1.893.377		4.318.025	80,5 %	31.511	0,6 %	1.889.547	21,2 %		6.000.830	74,9 %	0,0 %

Massemarked Eiendom, ikke SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A										0,1 %			
B	12.666.224	2.057.726	0,2 %	1.148.096	9,1 %	5.448	0,0 %	2.632.542	20,8 %	0,2 %	12.667.292	99,9 %	0,0 %
C	13.309.398	256.894	0,4 %	2.236.189	16,8 %	12.458	0,1 %	3.371.597	25,3 %	0,4 %	13.309.525	100,0 %	0,1 %
D	8.522.753	47.595	0,6 %	2.248.406	26,4 %	14.494	0,2 %	2.363.438	27,7 %	0,6 %	8.522.872	99,8 %	0,1 %
E	6.347.756	14.507	0,9 %	2.342.363	36,9 %	17.361	0,3 %	1.835.035	28,9 %	0,9 %	6.347.862	99,3 %	0,0 %
F	2.800.306	7.584	1,7 %	1.468.168	52,4 %	13.315	0,5 %	797.978	28,5 %	1,7 %	2.800.311	99,9 %	0,6 %
G	1.286.128	7.783	3,6 %	1.017.662	79,1 %	12.560	1,0 %	352.218	27,4 %	3,6 %	1.286.128	100,0 %	0,5 %
H	1.072.901	1.304	6,9 %	1.220.035	113,7 %	20.680	1,9 %	301.642	28,1 %	6,9 %	1.072.949	96,4 %	2,2 %
I	1.195.589	906	23,5 %	1.861.384	155,7 %	77.207	6,5 %	326.440	27,3 %	24,2 %	1.195.589	100,0 %	10,4 %
J	119.363	41	100,0 %	31.915	26,7 %	26.056	21,8 %	26.056	21,8 %		119.363	100,0 %	
K	55.837	-	100,0 %	86.512	154,9 %	11.582	20,7 %	11.582	20,7 %		55.837		
Totalsum	47.376.253	2.394.340		13.660.731	28,8 %	211.161	0,4 %	12.018.528	20,7 %		47.377.727	99,9 %	0,4 %

Massemarked øvrig, ikke SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A										0,1 %			
B	242.431	64.756	0,2 %	51.270	21,1 %	241	0,1 %	116.938	48,2 %	0,2 %	242.555	99,8 %	0,0 %
C	214.044	35.608	0,4 %	67.077	31,3 %	390	0,2 %	106.617	49,8 %	0,4 %	214.170	99,6 %	0,0 %
D	141.596	30.552	0,6 %	59.503	42,0 %	430	0,3 %	69.878	49,4 %	0,6 %	141.596	100,0 %	0,1 %
E	107.433	19.608	1,0 %	55.158	51,3 %	508	0,5 %	51.834	48,2 %	1,0 %	107.446	99,9 %	0,0 %
F	130.683	14.653	1,8 %	81.920	62,7 %	1.112	0,9 %	62.503	47,8 %	1,9 %	130.737	99,6 %	1,0 %
G	84.812	2.124	3,5 %	61.465	72,5 %	1.450	1,7 %	40.856	48,2 %	3,7 %	84.817	99,8 %	1,3 %
H	46.768	630	6,7 %	36.980	79,1 %	1.517	3,2 %	22.760	48,7 %	6,8 %	46.768	100,0 %	1,9 %
I	57.323	1.313	20,4 %	65.684	114,6 %	5.873	10,2 %	28.804	50,2 %	20,3 %	57.342	98,6 %	10,7 %
J	4.729	177	100,0 %	334	7,1 %	2.320	49,1 %	2.320	49,1 %		4.759	85,5 %	
K	26.453	20	100,0 %	22	0,1 %	22.206	83,9 %	22.206	83,9 %		26.453	100,0 %	
Totalsum	1.056.272	169.440		479.412	45,4 %	36.047	3,4 %	524.717	49,7 %		1.056.643	99,8 %	0,8 %

Massemarked Eiendom, SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A										0,1 %			
B	1.934.593	375.106	0,2 %	183.256	9,5 %	868	0,0 %	421.858	21,8 %	0,2 %	1.937.812	99,1 %	0,0 %
C	1.233.559	62.104	0,4 %	221.320	17,9 %	1.221	0,1 %	342.015	27,7 %	0,4 %	1.234.255	98,9 %	0,0 %
D	605.519	16.862	0,6 %	165.788	27,4 %	1.067	0,2 %	174.887	28,9 %	0,6 %	605.742	98,7 %	0,0 %
E	787.410	12.868	1,0 %	310.152	39,4 %	2.310	0,3 %	240.858	30,6 %	1,0 %	787.993	95,7 %	0,0 %
F	435.304	10.691	1,7 %	253.143	58,2 %	2.276	0,5 %	139.309	32,0 %	1,8 %	435.468	98,5 %	0,0 %
G	201.839	2.351	3,6 %	186.397	92,3 %	2.308	1,1 %	64.194	31,8 %	3,5 %	201.997	93,7 %	0,0 %
H	150.863	7.489	7,1 %	199.623	132,3 %	3.457	2,3 %	48.278	32,0 %	7,1 %	151.045	97,6 %	4,0 %
I	163.474	1.036	23,8 %	248.097	151,8 %	9.947	6,1 %	43.469	26,6 %	22,2 %	163.522	95,6 %	9,6 %
J	12.001	0	100,0 %	2.929	24,4 %	4.108	34,2 %	4.108	34,2 %		12.001	100,0 %	
K	1.672	-	100,0 %	11.366	679,6 %	67	4,0 %	67	4,0 %		1.672		
Totalsum	5.526.235	488.508		1.782.072	32,2 %	27.629	0,5 %	1.479.043	26,8 %		5.531.508	98,9 %	0,4 %

Massemarked øvrig, SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A										0,1 %			
B	136.269	45.435	0,2 %	26.745	19,6 %	126	0,1 %	60.532	44,4 %	0,2 %	137.043	98,3 %	0,0 %
C	111.629	24.536	0,4 %	33.416	29,9 %	199	0,2 %	50.994	45,7 %	0,4 %	112.025	98,4 %	0,0 %
D	54.568	19.514	0,6 %	20.195	37,0 %	143	0,3 %	24.325	44,6 %	0,6 %	55.141	97,2 %	0,0 %
E	65.609	11.933	0,9 %	29.010	44,2 %	261	0,4 %	27.775	42,3 %	1,0 %	65.960	97,1 %	0,0 %
F	39.646	4.395	1,8 %	23.208	58,5 %	313	0,8 %	17.626	44,5 %	1,7 %	39.847	95,6 %	1,0 %
G	13.447	1.582	3,8 %	8.277	61,6 %	211	1,6 %	5.447	40,5 %	3,5 %	13.663	88,0 %	1,9 %
H	16.114	886	6,4 %	10.603	65,8 %	426	2,6 %	6.563	40,7 %	6,8 %	16.209	90,3 %	4,7 %
I	23.702	871	23,8 %	27.153	114,6 %	2.693	11,4 %	11.234	47,4 %	22,3 %	23.857	84,9 %	13,8 %
J	256	48	100,0 %	-	0,0 %	153	59,6 %	153	59,6 %		269	79,2 %	
K	7.023	-	100,0 %	19	0,3 %	2.458	35,0 %	2.458	35,0 %		7.023		
Totalsum	468.263	109.200		178.625	38,1 %	6.983	1,5 %	207.108	44,2 %		471.037	97,5 %	1,1 %

Konsern

Konsern

Spesialiserte foretak

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	749.074	2.885	0,1 %	114.435	15,3 %	228	0,0 %	175.071	23,4 %	0,2 %	749.074	100,0 %	0,0 %
B	905.955	117.738	0,3 %	233.673	25,8 %	653	0,1 %	211.886	23,4 %	0,3 %	976.272	62,6 %	0,0 %
C	5.308.735	295.274	0,4 %	1.649.881	31,1 %	4.378	0,1 %	1.111.617	20,9 %	0,4 %	5.505.945	60,0 %	0,0 %
D	3.932.728	968.785	0,6 %	1.410.272	35,9 %	5.648	0,1 %	855.821	21,8 %	0,6 %	4.362.865	69,3 %	0,5 %
E	4.433.354	417.482	1,0 %	2.282.385	51,5 %	11.529	0,3 %	1.116.864	25,2 %	0,9 %	4.780.947	54,6 %	0,0 %
F	5.834.783	1.162.414	1,8 %	3.070.323	52,6 %	25.018	0,4 %	1.383.496	23,7 %	2,0 %	6.347.504	69,4 %	0,7 %
G	4.046.859	542.357	3,7 %	3.269.108	80,8 %	44.224	1,1 %	1.190.187	29,4 %	3,6 %	4.163.059	82,4 %	1,0 %
H	2.046.950	132.438	6,9 %	2.031.596	99,2 %	44.611	2,2 %	650.178	31,8 %	8,9 %	2.056.680	93,2 %	1,3 %
I	602.619	30.690	17,8 %	738.779	122,6 %	28.546	4,7 %	177.289	29,4 %	15,9 %	616.580	68,7 %	11,5 %
J	41.110	135	70,5 %	12.756	31,0 %	9.971	24,3 %	11.427	27,8 %	70,5 %	41.244	50,0 %	0,0 %
K	119.043	1.105	100,0 %	348.301	292,6 %	23.371	19,6 %	34.255	28,8 %	100,0 %	119.863	57,4 %	0,0 %
Totalsum	27.272.136	3.668.419		15.047.074	55,2 %	197.949	0,7 %	6.743.019	24,7 %		28.970.960	68,3 %	0,9 %

SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-		-		-					-		
B	258.251	78.317	0,2 %	60.144	23,3 %	125	0,0 %	58.228	22,5 %	0,2 %	300.837	64,8 %	0,0 %
C	3.233.821	750.048	0,4 %	889.610	27,5 %	2.610	0,1 %	679.284	21,0 %	0,4 %	3.543.165	70,8 %	0,0 %
D	1.317.971	295.334	0,6 %	571.785	43,4 %	2.417	0,2 %	395.224	30,0 %	0,6 %	1.489.860	63,2 %	0,3 %
E	1.588.371	446.300	1,0 %	993.671	62,6 %	5.428	0,3 %	561.057	35,3 %	0,9 %	1.784.887	69,4 %	0,0 %
F	2.243.967	356.140	1,7 %	1.282.769	57,2 %	10.369	0,5 %	584.754	26,1 %	2,0 %	2.438.081	64,7 %	1,4 %
G	2.634.565	712.969	3,6 %	2.553.272	96,9 %	34.834	1,3 %	969.205	36,8 %	3,7 %	2.824.545	79,0 %	1,6 %
H	1.425.027	344.372	7,3 %	1.850.622	129,9 %	45.612	3,2 %	607.064	42,6 %	8,3 %	1.457.009	91,5 %	7,7 %
I	142.547	14.331	16,1 %	192.969	135,4 %	7.596	5,3 %	49.602	34,8 %	18,0 %	148.689	70,0 %	7,3 %
J	6.566	3.000	100,0 %	671	10,2 %	4.462	68,0 %	4.462	68,0 %	100,0 %	9.566	50,0 %	
K	301.070	22.757	100,0 %	399.137	132,6 %	107.325	35,6 %	534	0,2 %	100,0 %	311.574	68,4 %	
Totalsum	13.152.155	3.023.568		8.794.650	66,9 %	220.781	1,7 %	3.909.414	29,7 %		14.308.213	72,3 %	1,6 %

Øvrige foretak

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Uvektet PD 12 m	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-		-		-					-		
B	4.644	-	0,2 %	2.742		8		3.744	80,6 %	0,0 %	4.644	100,0 %	0,0 %
C	1.683.677	486.619	0,3 %	560.087	33,3 %	1.363	0,1 %	395.298	23,5 %	0,4 %	1.782.889	83,1 %	0,0 %
D	962.057	206.251	0,7 %	478.798	49,8 %	1.696	0,2 %	251.781	26,2 %	0,6 %	1.002.130	83,7 %	0,0 %
E	690.724	87.060	1,2 %	566.558	82,0 %	2.902	0,4 %	260.243	37,7 %	0,8 %	751.320	59,0 %	0,0 %
F	1.433.478	505.184	2,0 %	1.701.377	118,7 %	13.095	0,9 %	700.775	48,9 %	1,6 %	1.593.511	75,9 %	0,0 %
G	1.579.109	574.817	3,4 %	1.480.132	93,7 %	16.559	1,0 %	492.410	31,2 %	3,0 %	1.845.619	68,3 %	0,0 %
H	205.509	23.264	5,6 %	91.829	44,7 %	1.756	0,9 %	30.718	14,9 %	5,5 %	211.022	80,8 %	0,0 %
I	106.874	11.270	12,0 %	133.862	125,3 %	3.382	3,2 %	28.397	26,6 %	8,8 %	109.015	84,0 %	5,6 %
J	1.925	-	30,0 %	2.300	119,5 %	144	7,5 %	481	25,0 %	7,0 %	1.925	100,0 %	0,0 %
K	-	-		-		-		-			-		0,0 %
Totalsum	6.667.997	1.894.465		5.017.683	75,3 %	40.904	0,6 %	2.163.847	21,2 %		7.302.075	74,9 %	0,8 %

Massemarked Eiendom, ikke SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	917.117	244.697	0,2 %	58.868	6,4 %	280	0,0 %	134.432	14,7 %	0,0 %	917.117	100,0 %	
B	27.863.608	5.487.643	0,2 %	2.052.093	7,4 %	9.811	0,0 %	4.639.387	16,7 %	0,2 %	27.864.676	100,0 %	0,0 %
C	23.947.512	630.975	0,4 %	3.338.219	13,9 %	18.715	0,1 %	4.975.568	20,8 %	0,4 %	23.947.639	100,0 %	0,1 %
D	15.141.789	103.746	0,6 %	3.293.349	21,8 %	21.381	0,1 %	3.419.903	22,6 %	0,6 %	15.141.908	99,9 %	0,1 %
E	11.446.935	36.123	1,0 %	3.414.862	29,8 %	25.493	0,2 %	2.648.692	23,1 %	0,9 %	11.447.041	99,7 %	0,1 %
F	4.874.488	16.587	1,7 %	2.053.388		18.593		1.119.092	23,0 %	1,7 %	4.874.494	100,0 %	0,5 %
G	1.894.940	11.745	3,6 %	1.307.038	69,0 %	16.124	0,9 %	452.684	23,9 %	3,4 %	1.894.940	100,0 %	0,4 %
H	1.457.634	2.859	6,9 %	1.490.971	102,3 %	25.299	1,7 %	368.281	25,3 %	6,6 %	1.457.682	98,3 %	1,9 %
I	1.563.398	1.641	23,0 %	2.184.318		89.122		383.053	24,5 %	23,6 %	1.563.398	100,0 %	9,8 %
J	226.955	55	70,2 %	148.865	65,6 %	33.953	15,0 %	48.525	21,4 %	59,2 %	226.955	100,0 %	8,4 %
K	70.616	3	100,0 %	114.302	161,9 %	12.565	17,8 %	14.257	20,2 %	85,7 %	70.616		
Totalsum	89.404.992	6.536.075		19.456.273	21,8 %	271.335	0,3 %	18.203.874	20,7 %		89.406.466	100,0 %	0,3 %

Massemarked øvrig, ikke SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-		-		-		-			-		
B	258.259	72.317	0,2 %	54.728	21,2 %	257	0,1 %	124.909	48,4 %	0,2 %	258.383	99,8 %	0,0 %
C	224.997	38.330	0,4 %	70.385	31,3 %	409	0,2 %	111.970	49,8 %	0,4 %	225.123	99,7 %	0,0 %
D	150.875	31.673	0,6 %	63.532	42,1 %	459	0,3 %	74.616	49,5 %	0,6 %	150.875	100,0 %	0,1 %
E	114.917	20.020	1,0 %	59.222	51,5 %	546	0,5 %	55.655	48,4 %	1,0 %	114.930	99,9 %	0,0 %
F	136.968	15.050	1,8 %	86.063	62,8 %	1.167	0,9 %	65.683	48,0 %	1,9 %	137.022	99,6 %	1,0 %
G	88.286	2.826	3,5 %	64.164	72,7 %	1.517	1,7 %	42.629	48,3 %	3,7 %	88.290	99,8 %	1,2 %
H	48.652	691	6,6 %	38.524	79,2 %	1.577	3,2 %	23.722	48,8 %	6,8 %	48.652	100,0 %	1,9 %
I	58.260	1.313	20,5 %	66.900	114,8 %	6.007	10,3 %	29.283	50,3 %	20,3 %	58.279	98,6 %	10,6 %
J	4.777	177	100,0 %	334	7,0 %	2.345	49,1 %	2.345	49,1 %	100,0 %	4.807	85,5 %	
K	26.453	20	100,0 %	22	0,1 %	22.206	83,9 %	22.206	83,9 %	100,0 %	26.453	100,0 %	
Totalsum	1.112.444	182.418		503.874	45,3 %	36.490	3,3 %	553.018	49,7 %		1.112.815	99,8 %	0,8 %

Massemarked Eiendom, SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-		-		-		-			-		
B	2.136.348	408.278	0,2 %	194.974	9,1 %	924	0,0 %	448.761	21,0 %	0,2 %	2.139.567	99,2 %	0,0 %
C	1.389.666	72.421	0,4 %	235.708	17,0 %	1.301	0,1 %	363.947	26,2 %	0,4 %	1.390.363	99,0 %	0,0 %
D	695.520	19.710	0,6 %	178.445	25,7 %	1.148	0,2 %	188.319	27,1 %	0,6 %	695.743	98,9 %	0,0 %
E	890.953	14.390	1,0 %	330.661	37,1 %	2.462	0,3 %	256.884	28,8 %	1,0 %	891.536	96,1 %	0,0 %
F	501.771	10.828	1,7 %	271.916	54,2 %	2.449	0,5 %	149.193	29,7 %	1,8 %	501.934	98,5 %	0,0 %
G	217.148	2.432	3,6 %	192.510	88,7 %	2.381	1,1 %	66.404	30,6 %	3,5 %	217.307	93,9 %	0,0 %
H	167.466	7.507	7,1 %	211.305	126,2 %	3.663	2,2 %	51.073	30,5 %	7,1 %	167.648	97,6 %	3,8 %
I	187.667	1.043	23,7 %	270.747	144,3 %	10.899	5,8 %	47.390	25,3 %	22,1 %	187.715	95,6 %	9,3 %
J	12.001	0	100,0 %	2.929	24,4 %	4.108	34,2 %	4.108	34,2 %	100,0 %	12.001	100,0 %	
K	3.788	20	100,0 %	13.705	361,8 %	67	1,8 %	67	1,8 %	100,0 %	3.788	100,0 %	
Totalsum	6.202.329	536.630		1.902.901	30,7 %	29.402	0,5 %	1.576.146	25,4 %		6.207.602	99,0 %	0,4 %

Massemarked øvrig, SMB

	EAD	EAD off balance	Vektet PD	Ber.grunnlag	Risikovekt	EL	EL %	LGD	LGD %	Vektet PD 12 mn	Engasjement før KF	Vektet KF	DR%
A	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
B	136.732	45.435	0,2 %	26.864	19,6 %	127	0,1 %	60.808	44,5 %	0,2 %	137.506	98,3 %	0,0 %
C	111.629	24.536	0,4 %	33.416	29,9 %	199	0,2 %	50.994	45,7 %	0,4 %	112.025	98,4 %	0,0 %
D	54.783	19.531	0,6 %	20.296	37,0 %	143	0,3 %	24.441	44,6 %	0,6 %	55.355	97,2 %	0,0 %
E	65.609	11.933	0,9 %	29.010	44,2 %	261	0,4 %	27.775	42,3 %	1,0 %	65.960	97,1 %	0,0 %
F	39.646	4.395	1,8 %	23.208	58,5 %	313	0,8 %	17.626	44,5 %	1,7 %	39.847	95,6 %	1,0 %
G	13.447	1.582	3,8 %	8.277	61,6 %	211	1,6 %	5.447	40,5 %	3,5 %	13.663	88,0 %	1,9 %
H	16.114	886	6,4 %	10.603	65,8 %	426	2,6 %	6.563	40,7 %	6,8 %	16.209	90,3 %	4,7 %
I	23.702	871	23,8 %	27.153	114,6 %	2.693	11,4 %	11.234	47,4 %	22,3 %	23.857	84,9 %	13,8 %
J	256	48	100,0 %	-	0,0 %	153	59,6 %	153	59,6 %	100,0 %	269	79,2 %	
K	7.023	-	100,0 %	19	0,3 %	2.458	35,0 %	2.458	35,0 %	100,0 %	7.023		
Totalsum	468.940	109.217		178.845	38,1 %	6.985	1,5 %	207.500	44,2 %		471.714	97,5 %	1,1 %

Predikert PD og observert mislighold (DR) i tabell 12 er snittberegnet i forhold til antall eksponeringer og ikke volumvektet. Predikert PD uttrykker beregnet misligholdssannsynlighet for engasjement som ikke var i mislighold ved inngangen av måleperioden.

Et engasjement på en personkunde, der realisasjonsverdi av bolig vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med pant i fast eiendom, men som øvrig massemarked.

SpareBank1 SMN har ingen sikkerhetsstillelser som medfører redusert engasjementsbeløp. For foretak hensyntas ikke sikkerhetsstillelse i regulatorisk LGD beregning, men i stedet benyttes myndighetsfastsatt LGD på 45 %.

3.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er en felles betegnelse for risikoen for tap og reduksjon av fremtidige inntekter som oppstår som følge av endringer i kurser eller priser på finansielle instrumenter - spesielt endringer i aksjepriser, obligasjonskurser, renter og valutakurser.

Markedsrisiko omfatter også risikoen for tap som skyldes endringer i markedsprisen på finansielle derivater som futures, opsjoner, og finansielle derivater basert på noe annet enn verdipapirer - som for eksempel råvarer.

Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte bankdriften, som funding, rente- og valutahandel.

Markedsrisiko kontrolleres hovedsakelig gjennom daglig oppfølging av både risikoeksponeringer mot rammer fastsatt av styret og løpende analyser av utestående posisjoner. Avdeling for risikostyring rapporterer månedlig til styret status på etterlevelsen av styrevedtatte rammer. Det er etablert detaljerte rammer for blant annet investeringer i aksjer, obligasjoner og posisjoner i rente- og valutamarkedene samt ramme for spreadrisiko.

Konsernet definerer rammer for eksponering i egenkapitalinstrumenter med utgangspunkt i stresstester basert på Finanstilsynets scenarier. Rammene gjennomgås minst en gang i året og vedtas årlig av bankens styre.

Til beregning av bankens markedsrisiko benyttes Finanstilsynets modeller for markeds- og kredittrisiko. Disse modellene stresstester bankens markedsrisiko ut i fra tradisjonelle risikomål for eksponering med tillegg for risikofaktorene risikospredning og markedslikviditet. Risikofaktorene gjennomgås kvartalsvis.

Markedsrisiko stresstestes og rapporteres til styret månedlig.

Aksjerisiko er risikoen for tap i posisjoner som følge av endringer i aksjekurser. Denne risikoen er knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter, inkludert derivater med egenkapitalinstrumenter som underliggende. Aksjerisikoen vurderes som moderat.

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i markedsrentene i finansielle markeder. Renterisiko oppstår hovedsakelig fra fastrenteutlån og finansiering i fastrentepapirer. Renterisikoen for alle renteposisjoner kan uttrykkes ved å se på endringen i verdien på renteinstrumentene ved en renteendring på ett basispunkt. Konsernet benytter analyser som viser effekten av nevnte renteendring for ulike løpetidsbånd, og det er egne rammer for renteeksponering innenfor hvert løpetidsbånd i tillegg til egen ramme for samlet renterisiko.

Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort, og konsernets renterisiko er lav til moderat.

Valutakursrisiko er risikoen for tap som oppstår gjennom endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutasortene. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i enkeltvaluta. Valutarisikoen vurderes som lav.

Spreadrisiko er risikoen for endringer i markedsverdi/realistisk verdi av obligasjoner og engasjementer som følge av generelle endringer i kredittspreader. Samlet tapspotensial er summen av tapspotensialer beregnet for hver

enkelt kredittrisikoeksponering. Tapspotensialet for den enkelte kreditteksponering beregnes med utgangspunkt i kredittspreadsringene som følger gitte beregnede historiske verdier og kreditteksponeringens effektive durasjon. Obligasjoner som er kjøpt inn med det formål og holde til forfall, inngår ikke i risikoberegningen. Spreadrisikoen vurderes som moderat.

3.3 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres eller i form av ekstra dyr finansiering.

Styring

Bankens finansavdeling er ansvarlig for konsernets finansiering og likviditetsstyring. Etterlevelse av rammer overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres månedlig til styret. Konsernet styrer sin likviditet samlet ved at Finansavdelingen både har ansvaret for å finansiere banken og datterselskapene.

Styringen tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi som skal gjenspeile konsernets moderate risikoprofil. Som en del av strategien er det også utarbeidet beredskapsplaner for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige markeder med både bankspesifikke og næringsmessige krisescenarier, samt en kombinasjon av disse. Likviditetsstyringen inkluderer også stresstester der man simulerer likviditetseffekten av forskjellige hendelser i markedet. Resultatet av slike stresstester inngår i grunnlaget for konsernets og alliansens beredskapsplaner for likviditetsstyring.

Risikomåling

Bankens styre behandler likviditetsstrategien årlig, og fastsetter rammer som hensyntar behovet for langsiktighet og balanse i likviditetsanskaffelsen. Styret har etablert rammer som legger begrensninger på konsernets kortsiktige likviditetsforfall innenfor ulike tidsperioder. Dessuten har banken som mål å kunne overleve i 12 måneder med ordinær drift uten ny ekstern finansiering.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Banken reduserer sin likviditetsrisiko gjennom en spredning av innlån på ulike markeder, innlånskilder og instrumenter samt ved bruk av langsiktige innlån. En for stor grad av konsentrasjon i forfall øker sårbarheten for refinansiering. Denne risikoen er søkt begrenset gjennom definerte rammer. SpareBank 1 SMN blir kredittvurdert av Moody's og Fitch Ratings som et element i å sikre finansiering til akseptable priser fra markedet. Banken etablerte et eget boligkredittforetak i 2015, og fikk konsesjon fra Finanstilsynet høsten 2015. Selskapet er ikke operativt, men vil være en del av bankens beredskapsplan. SpareBank 1 Boligkreditt er fremdeles bankens foretrukne instrument for boligfinansiering.

Likviditeten i SpareBank 1 SMN er tilfredsstillende. Bankens likviditet måles jevnlig mot likviditetsindikatoren for en referanseportefølje som er definert av Finanstilsynet. Bankens likviditetsstrategi angir et maksimalt avvik mot denne porteføljen. Banken har holdt seg innenfor disse rammene i hele 2015.

Banken etablerte et eget boligkredittforetak i 2015, og fikk konsesjon fra Finanstilsynet høsten 2015. Selskapet er ikke operativt, men vil være en del av bankens beredskapsplan. SpareBank 1 Boligkreditt er fremdeles bankens foretrukne instrument for boligfinansiering.

Porteføljeinformasjon

Tabell 13 - Minimumskravet til ansvarlig kapital for markedsrisiko, herunder posisjonsrisiko, motpartsrisiko, oppgjørsmisiko, valutarisiko og varerisiko

	Konsolidert	Morbank
Posisjonsrisiko	74	64
Egenkapitalinstrumenter	10	0
Gjeldsinstrumenter	64	64
Andeler i verdipapirfond	0	0
Derivater	0	0
Kredittderivater	0	0
Emisjoner	0	0
Motpartsrisiko (I handelsporteføljen)		
Oppgjørsmisiko		
herav 5 - 15 dager	0	0
herav 16-30 dager	0	0
herav 31-45 dager	0	0
herav > 45 dager	0	0
Valutarisiko		
Varerisiko		
Sum	74	64

Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen:

Tabell 14 - Opplysninger om investeringer fordelt etter formål

(mill kr)	2015	2014	2013
Til virkelig verdi over resultat	748	673	976
Børsnoterte	174	199	218
Unoterte	574	474	758
Tilgjengelig for salg	108	35	40
Børsnoterte	0	0	0
Unoterte	108	35	40
Sum aksjer og andeler	856	708	1016

Tabell 15 - Oversikt over motpartsrisiko for derivater

Sum valuta- og kontraktssum	Kontraktssum	Eiendeler	Forpliktelse
Sum rentederivat	383.705	6.302	-4.815
Sum valutaderivat	15.346	848	-276
Sum egenkapitalinstrumenter	1.034	9	-49
Sum	400.085	7.159	-5.140

3.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, systemer, menneskelig feil eller eksterne hendelser. Eksempler på slike hendelser kan være feil som begås av ansatte, det kan forekomme svakheter i produkter, prosesser eller systemer, eller banken kan påføres tap utenfra gjennom bl.a. bedragerier, brann og naturskader.

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentlige av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet.

SpareBank 1 SMN har etablert en egen policy for styring av operasjonell risiko. Policyen gir føringer for bankens overordnede holdninger til styringen av den operasjonelle risikoen, og skal sikre at denne styres på en effektiv og hensiktsmessig måte. Den operasjonelle risikoen skal være lav, og styringen skal sikre at risikoen for uønskede tap reduseres.

Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå i SpareBank 1 SMN. Ledernes viktigste hjelpemidler i arbeidet er faglig innsikt og lederkompetanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingsystemer. Et systematisk arbeid med risikovurderinger bidrar også til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet. Eventuelle svakheter og forbedringstiltak rapporteres oppover i organisasjonen.

SpareBank 1 SMN legger vekt på fullmaktstrukturer, gode rutinebeskrivelser og godt definerte ansvarsforhold gjennom leveranseavtaler mellom de ulike avdelingene som elementer i et rammeverk for å håndtere den operasjonelle risikoen.

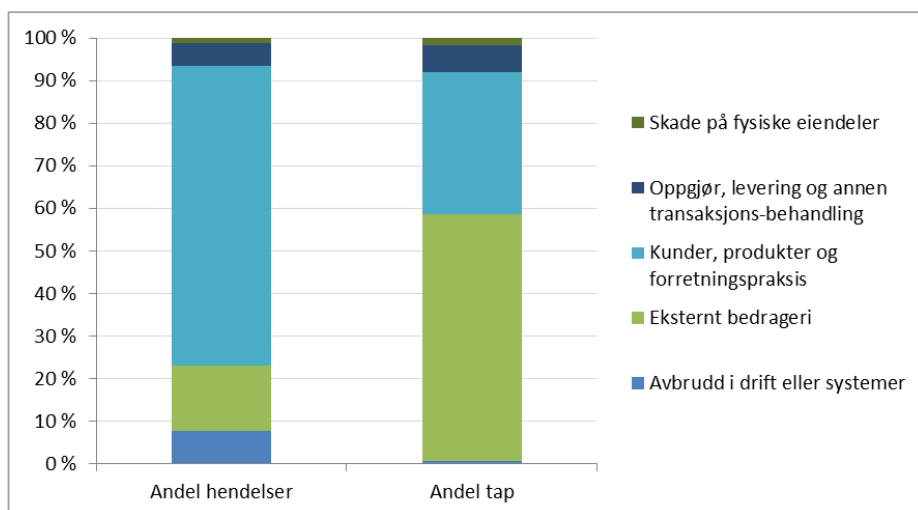
Styret holdes oppdatert på status for operasjonell risiko gjennom blant annet gjennom kvartalsvise risikorapporter og den årlige internkontrollrapporteringen.

I tillegg mottar styret en årlig uavhengig vurdering fra intern revisor på konsernets risiko og om internkontrollen virker hensiktsmessig og er betryggende.

I arbeidet med å sikre en kontinuerlig forbedring i alt SpareBank 1 SMN gjør, benyttes et eget registrerings- og oppfølgingsystem (Risiko Informasjonssystem). Dette systemet bidrar til en bedre struktur og oppfølging av risiko, hendelser og forbedringsområder. Dette systemet, sammen med den rapporteringen som gjennomføres, utgjør en viktig erfaringsbase for operasjonell risiko. Alle operasjonelle hendelser som potensielt kan medføre tap eller der tap har oppstått, registreres i basen. Forbedringstiltak skal vurderes og iverksettes der dette finnes hensiktsmessig.

Det er anlagt et bredt forsikringsprogram som vil fange opp vesentlige deler av tapene ved større hendelser og katastrofer. For disse hendelsene er det tegnet ansvars- og kriminalitetsforsikringer samt eiendoms-, innbo- og løssøreforsikringer. I tillegg er det tegnet flere typer personalforsikringer. Forsikringene er meget kostnadseffektive og tar primært sikte på å dekke større tapshendelser.

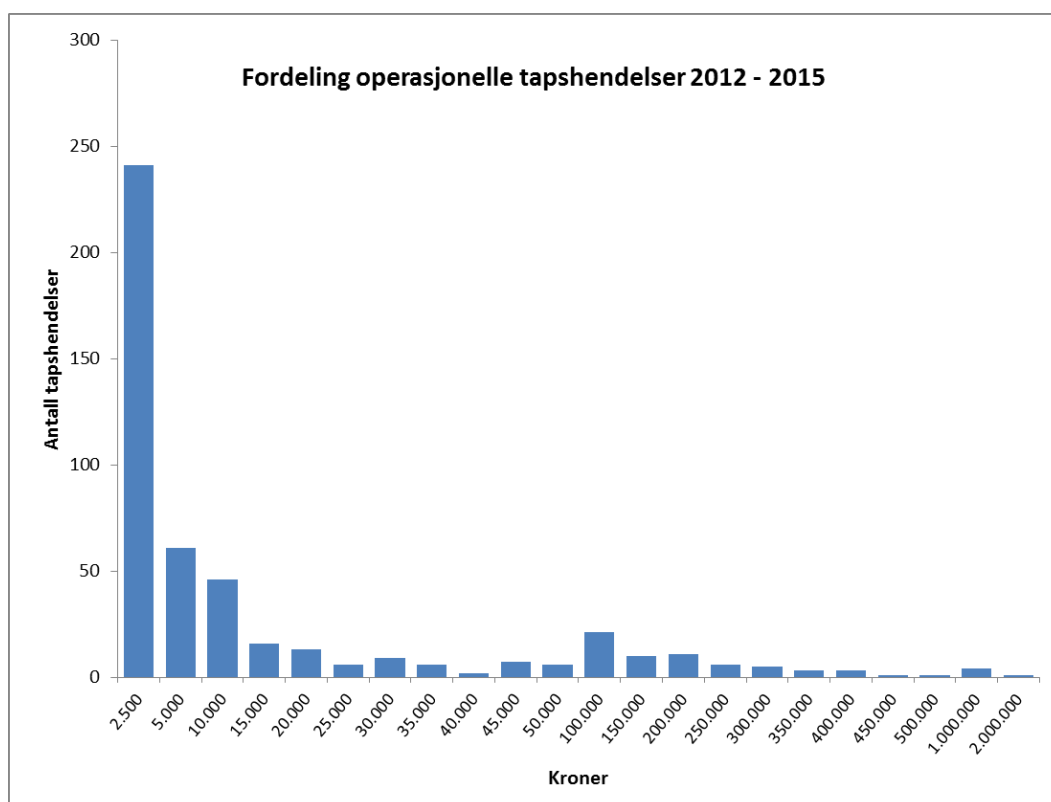
Figuren under viser registrerte operasjonelle tapshendelser i 2015 fordelt på gjeldende Basel kategorier:

Figur 9 – Registrerte uønskede hendelser 2015 fordelt etter Basel kategorier

Registrerte uønskede hendelser i 2015 viser at andel tapshendelser er størst innenfor kategorien *Kunde-, produkt- og forretningspraksis*, mens det er kategorien *Eksternt bedrageri* som har den høyeste andelen i bokførte tap i kroner.

Figuren under viser fordeling av de faktisk operasjonelle tapene i SpareBank 1 SMN fordelt i ulike intervaller i perioden 2012 til 2015. Figuren viser at hovedvekten av de operasjonelle tapshendelsene er lave, og at om lag 75 % av tapshendelsene er under kr. 10.000,-.

Figur 10 – Fordeling av operasjonelle tapshendelser i perioden 2012 til 2015

Metode

Morbanken benytter sjablongmetoden ved beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko, mens en for datterselskap benytter basismetoden.

4. ØKONOMISK KAPITAL (PILAR 2)

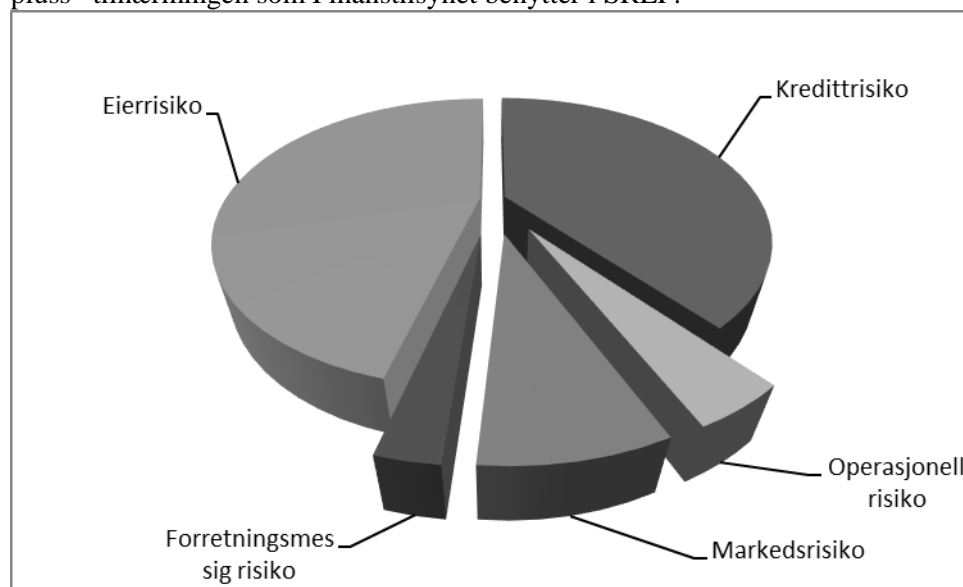
4.1 Oppsummering

Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den økonomiske kapitalen i utgangspunktet skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i løpet av en ett års horisont. For eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen er det imidlertid lagt til grunn et konfidensnivå på 99,5 prosent som er i tråd med antatt krav i Solvency II-regelverket som er under utvikling.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av økonomisk kapital, men beregningen forutsetter allikevel i noen tilfeller bruk av kvalitative vurderinger.

I tabellen nedenfor vises fordelingen av økonomisk kapital på de ulike risikogruppene med utgangspunkt i risikoeksponering pr 31.12.15. Ved årsskiftet er det beregnet økonomisk kapital for kreditt- markeds-, operasjonell-, eier- og forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko).

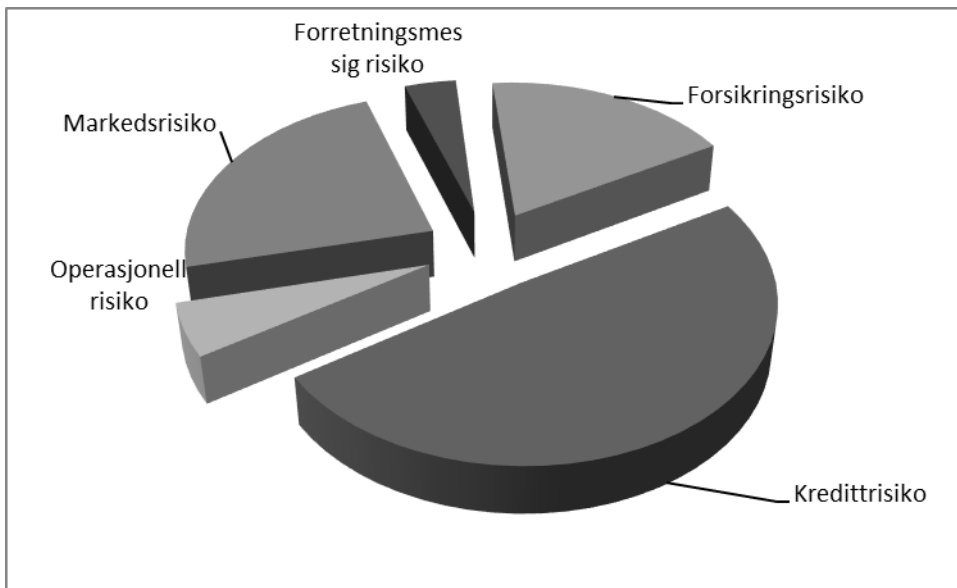
Beregningene er gjort med utgangspunkt i interne risikovurderinger, og bygger således ikke på den "Pilar 1 pluss"-tilnærmingen som Finanstilsynet benytter i SREP.

Figur 11 - anvendelse av økonomisk kapital pr risikoområde

Eierrisiko utgjør en vesentlig del av kapitalanvendelsen i SMN. I figuren nedenfor er eierrisikoen fordelt på de ulike risikogruppene. Kredittisiko utgjør den vesentligste delen av risikoeksponeringen. SMN er indirekte eksponert for kredittisiko via BN Bank ASA, SpareBank 1 Gruppen, Bank 1 Oslo, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt.

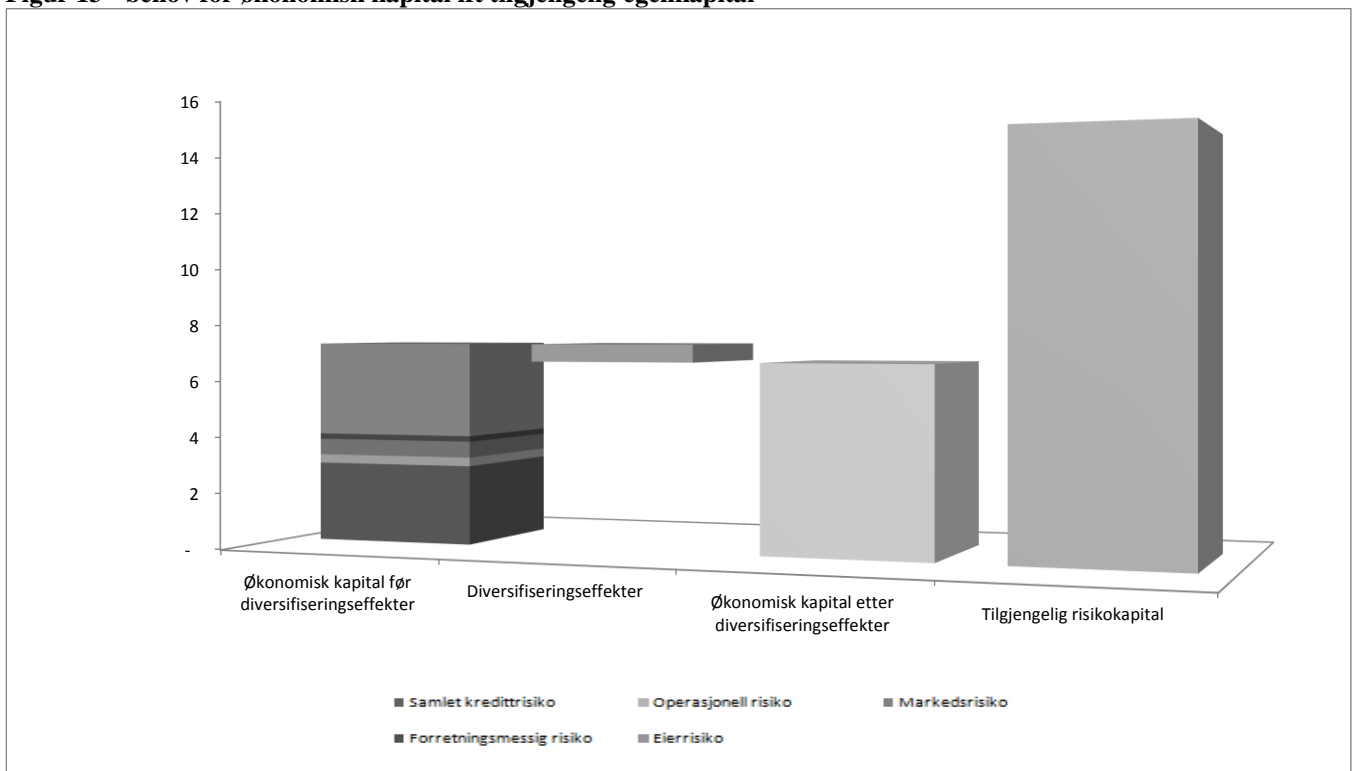
I tillegg utgjør markedsrisiko en vesentlig risikotype. Dette er i hovedsak eksponeringer i datterselskapene SMN Invest og SpareBank 1 Markets, samt eksponeringer i SpareBank 1 Gruppen.

Figur 12 - eierrisiko fordelt pr risikotype

Figuren nedenfor viser økonomisk kapital pr. 31.12.15. I tillegg er det gjort en sammenligning av behovet for økonomisk kapital mot faktisk egenkapital justert for goodwill og fondsobligasjon (hybridkapital) pr. 31.12.15.

Figur 13 - behov for økonomisk kapital ift tilgjengelig egenkapital

Totalt behov for økonomisk kapital pr. 31.12.15 er beregnet til 7,4 mrd. kroner før diversifiseringseffekter. Når en tar hensyn til diversifiseringseffekter mellom risikogrupperne er behovet for økonomisk kapital beregnet til 6,4 mrd. kroner. Diversifiseringseffekten viser den risikoreduserende effekten konsernet oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig.

Tilgjengelig tapsabsorberende kapital inkludert fondsobligasjon utgjorde 14,7 mrd. kroner ved årsskiftet.

SpareBank 1 SMN har i kapitlene nedenfor redegjort nærmere for rammeverk og styring av de risikotypene som ikke dekkes av Pilar 1 Minimumskrav til ansvarlig kapital samt gi en nærmere beskrivelse av beregningen av økonomisk kapital for kreditt-, markeds- og operasjonell risiko der den avviker fra de regulatoriske beregningene.

4.2 Kredittrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av kredittrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.1.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Konsernet bruker i all hovedsak de samme modeller og tilnærminger ved beregning av økonomisk kapital som ved beregning av minimumskrav til ansvarlig kapital. Hovedforskjellene er beskrevet i kapittel 5.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for kredittrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.3 Markedsrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av markedsrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.2.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Konsernet rapporterer regulatorisk kapital (pilar 1) i henhold standardmetoden for markedsrisiko. Det beregnes økonomisk kapital for rente-, valuta- og verdipapirrisiko for SpareBank 1 SMN. Grunnlaget for beregningen er stresstester som tar utgangspunkt i scenario med stor markedsforstyrrelse. Måling av økonomisk kapital er et viktig verktøy i forbindelse med intern rammestyring og kapitalallokering.

Beregningene av økonomisk kapital avviker ikke bare modellmessig, men også porteføljemessig fra de regulatoriske kapitalberegningene. Dette skyldes blant annet at de interne beregningene av økonomisk kapital inkluderer renterisiko utenfor handelsporteføljen, hvilket ikke er underlagt standardmetodens minimumskrav til kapital.

Tabellen nedenfor illustrerer den resultatmessige effekten av stresstest utført ved full rammeutnyttelse. Risikoaktivitetene knyttet til handel i valuta, renter og verdipapirer vil skje innenfor de til enhver tid vedtatte rammer, fullmakter og kredittlinjer på motparter. SpareBank 1 SMN har moderat renterisiko, og tar i svært begrenset omfang aktivt renterisiko i forbindelse med handelsaktivitetene. Virksomhetens inntekter skal i størst mulig grad skapes i form av kundemarginer. Dette for å oppnå størst mulig stabilitet og sikkerhet i inntjeningen.

Tabell 16 - rammer for markedsrisiko

Hovedramme	Markedsstress	Estimert resultateffekt i mnok
Valutaeksponering	10-20% endring	12
Renteeksponering	200 bp v parallellskift	120
Spreadrisiko	Opptil 4%-poeng spreadutgang	330
Ramme aksjerisiko	30-48 % verdifall	451

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for markedsrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.4 Operasjonell risiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av operasjonell risiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.4.

Økonomisk kapital

Kapital for operasjonell risiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter pilar 2. Kapitalbehovet er beregnet med utgangspunkt i sjablongmetoden for morbanken og basismetoden for datterselskap. I tillegg vurderer konsernet behovet for påslag i kapitalbehovet knyttet til kvaliteten på styring og kontroll.

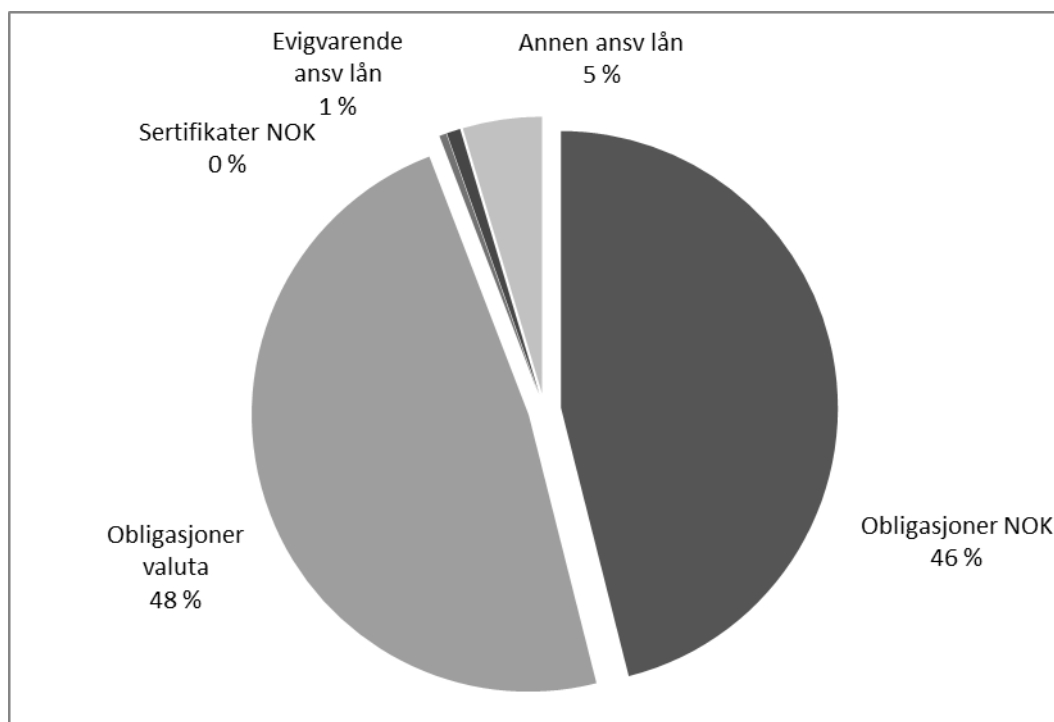
4.5 Likviditetsrisiko

Styring og kontroll

Styring og kontroll av likviditetsrisiko er nærmere beskrevet i kapittel 3.3.

Sprednings- og løpetidsinformasjon

Figurene nedenfor illustrerer spredningen i konsernets innlånskilder og -markeder per 31.12.2015.

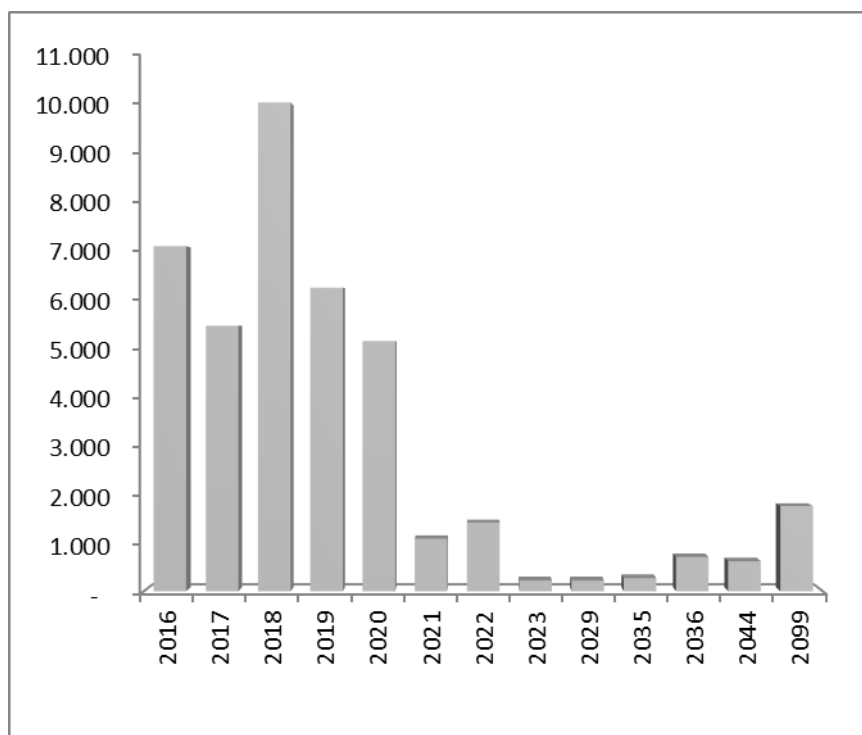
Figur 14 - sammensetning av pengemarkedsfinansiering

Innlån via EMTN (bankens juridiske program for innlån i Europa) står for 45 prosent av totale innlån. Denne gruppen består av både åpne og rettede lån.

Ved utgangen av 2015 var konsernets LCR (liquidity Coverage Ratio) på 121 % og NSFR (Net Stable Funding Ratio) på 123 %

Figuren nedenfor illustrerer innlånsporteføljens forfallstruktur fra og med årsslutt 2015.

Figur 15 - forfallsprofil markedsfinansiering (tall i mrd nok)

Økonomisk kapital

Banken holder ikke økonomisk kapital for likviditetsrisiko.

4.6 Eierrisiko

Definisjon

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SMN blir påført negativt resultat fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SMN har en vesentlig eierandel og innflytelse. SpareBank 1 SMN har i hovedsak eierrisiko gjennom eierandelen i SpareBank 1 Gruppen, BN Bank ASA, SpareBank 1 Næringskreditt AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort.

Styring og kontroll

SpareBank 1-bankene driver allianse-samarbeidet og utvikling av produktselskaper gjennom det felles eide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. SpareBank 1 Gruppen AS eies av SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SR-Bank, Sparebanken Hedmark, Samarbeidende Sparebanker AS, samt Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO. SpareBank 1 SMN sin eierandel i Sparebank 1 Gruppen er 19,5 prosent.

SpareBank 1 Gruppen har også administrativt ansvar for samarbeidsprosessene i bankene i SpareBank 1-alliansen, der teknologi, merkevare, kompetanse, felles prosesser/ utnyttelse av beste praksis og innkjøp står sentralt. Alliansen driver også utviklingsarbeid gjennom tre kompetansesentra innenfor Læring (Tromsø), Betaling (Trondheim) og Kredittmodeller (Stavanger).

I styret i SpareBank 1 Gruppen møter administrerende direktører fra eierbankene SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SR-Bank, Sparebanken Hedmark og Samarbeidende Sparebanker AS i egenskap av deres eierskap. Eiernes administrerende direktører er også styremedlemmer i Styret for Alliansesamarbeidet.

SpareBank 1 Boligkreditt AS driver som kredittforetak etter konsesjon gitt av Finanstilsynet. Det er eiet av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Foretaket ble startet 18. august 2005. Den enkelte sparebanks eierandel i SpareBank 1 Boligkreditt AS er basert på andelen overførte lån fra den respektive eierbank. SpareBank 1 SMNs eierandel utgjorde 17,48 prosent, pr 31.12.15 og SpareBank 1 SMN er representert i henholdsvis styret, representantskapet og Generalforsamlingen.

Metode for beregning av økonomisk kapital

SpareBank 1 SMN beregner økonomisk kapital for eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen med utgangspunkt i SpareBank 1 Gruppens egen kapitalvurderingsprosess og vurderinger av økonomisk kapital.

Økonomisk kapital for eierrisikoen for øvrige tilknyttede selskap tar utgangspunkt i selskapene interne kapitalvurderingsprosesser. Figur 10 viser sammensetningen av eierrisikoen ved utgangen av 2015.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for eierrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.7 Forretningsrisiko

Definisjon

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger og endret kundeadferd.

Styring og kontroll

Forretningsrisikoen styres gjennom strategiske analyser av bl.a. eksterne markedsituasjoner og mulige endringer i rammebetingelsene. Konsernet er opptatt av å utvikle et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlige konsekvenser.

SpareBank 1 SMN er godt posisjonert til å møte nye utfordringer. Konsernet har gjennom mange år vist betydelig omstillingsevne og vilje. Konsernet har over tid utviklet kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SMN har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetinking i utvikling av sine produkter og tjenester.

Metode for beregning av økonomisk kapital

Beregning av økonomisk kapital tar utgangspunkt i volatiliteten i den delen av SpareBank 1 SMN sine inntekter og kostnader hvor det ikke er allokert kapital gjennom andre risikokategorier. Volatiliteten beregnes på bakgrunn av elementer som mulig endring i kundeadferd som følge av alvorlig økonomisk tilbakeslag, endring i konkurransesituasjon eller produktinnovasjon.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for forretningsrisiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

4.8 Strategisk risiko

Definisjon

Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.

Styring og kontroll

SpareBank 1 SMN har årlig en strategiprosess som involverer styre, ledelsen og divisjonene i arbeidet. En sentral del av strategiprosessen er å evaluere konsernets styrker, svakheter, trusler og muligheter. Arbeidet ender ut i et strategisk mål bilde for de neste 3 år med en tilhørende forretningsplan.

Konsernledelsen foretar både månedlig og kvartalsvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. Det foretas også en periodisk oppfølging av strategisk retning og det strategiske risikobildet i styret.

Det foretas løpende overvåking av endring i risikobildet knyttet regulatoriske endringer i rammebetingelsene.

Metode for beregning av økonomisk kapital

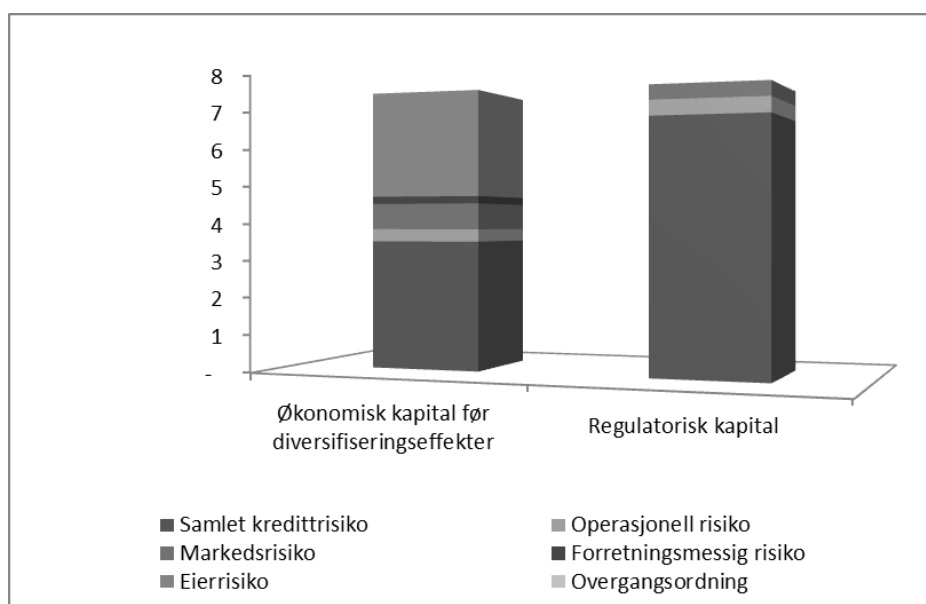
SpareBank 1 SMN beregner økonomisk kapital basert på en risikoanalyse av konsernets strategiske risikobilde med tilhørende scenarioanalyser.

Økonomisk kapital

Økonomisk kapital for strategisk risiko inngår i konsernets prosess for vurdering av økonomisk kapital etter Pilar 2.

5. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV

I grafen nedenfor er det gjort en sammenligning mellom minimumskrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) og behovet for økonomisk kapital (Pilar 2). Det er også redegjort for hovedårsaken til forskjellene mellom de to pilarene.

Figur 16 - sammenligning økonomisk vs regulatorisk kapitalbehov

Hovedforskjellene mellom økonomisk kapital (Pilar 2) før diversifiseringseffekter på 7,6 mrd. kroner og minimumskrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) på 7,6 mrd. kroner (før overgangsregler) skyldes i hovedsak:

- *Kredittrisiko:*
  - *PD:* Ved beregning av økonomisk og regulatorisk kapitalbehov, benyttes PD for den enkelte motpart. På grunn av særskilte krav til sikkerhetsmarginer er nivået på den regulatoriske PD høyere enn den økonomiske.
  - *Tapsgrad Gitt Mislighold (LGD):* For IRB-eksponeringer mot massemarked er det definert et gulv på LGD på 20 %, dette medfører at gjennomsnittlig LGD er høyere for regulatoriske formål enn det bankens interne modeller tilsier.

Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilte sikkerheter på bakgrunn av egne erfaringer over tid, og slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur. SpareBank 1 SMN sine interne estimater for Tapsgrad Gitt Mislighold er vesentlig lavere enn de myndighetsfastsatte gulvverdiene for boliglånsporteføljen.
  - *Konsentrasjonsrisiko:* IRB-regelverket forutsetter at utlånsporteføljene er så godt diversifisert at hvert enkelt engasjement isolert sett ikke påvirker risikoen i porteføljen. Denne forutsetningen er troverdig i forhold til eksponeringer mot PM-engasjementer, men bedriftsmarkedsporteføljen har konsentrasjoner, både i forhold til store enkeltengasjement og i forhold til bransjesammensetning. Banken beregner derfor behovet for økonomisk kapital for å hensynta konsentrasjonsrisiko knyttet til størrelse og bransje.
- *Eierrisiko:* Det beregnes økonomisk kapital (Pilar 2) for eierrisiko i datterselskaper og tilknyttede selskaper tilsvarende 3,4 mrd nok. Det foretas proporsjonal konsolidering av kapitalkravet i selskapene BN Bank, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt. Eierpostene i SpareBank1 Gruppen og SpareBank 1 Kredittkort går til fradrag med 100 % i konsernets rene kjernekapital for den del som overstiger 10 % av konsernets rene kjernekapital. Den delen av eierandelen som ikke går til fradrag i ren kjernekapital gis en risikovekt på 250 %.
- *Forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko):* Det beregnes økonomisk kapital (Pilar 2) for forretningsrisiko (inkludert strategisk risiko), mens denne ikke er egen risikoform ved beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital.
- *Diversifiseringseffekter:* Diversifiseringseffekter oppstår fordi ulike aktivaklasser/risikotyper ikke er perfekt korrelert. Det medfører at det samlede kapitalbehovet er lavere enn summen av kapitalbehov for hver enkelt risikokategori. I vurderingen av nødvendig økonomisk kapital hensyntar banken disse effektene. Diversifiseringseffektene tar utgangspunkt i observerte korrelasjoner, disse er så justert for å hensynta risikoen for at korrelasjonen vil bli sterkere i en nedgangskonjunktur.